БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

45-дахи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

[К]ПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 168 (11766)
1968 оной июлиин 19,
пятница

сэн 2 мүнгэн

БОРООДОШЬЕ ҺААТАНАГҮЙ

Хабартаа хожом болотор хүйтэн байгаад, зунай эхеэр мүртэй хура бороогой ороогүй дээрэһээнь манай совхозой ехэнхи сабшалангай ургаса тиимэшье һайн гэхэ аргагүй.

Теэд ногооной үшөө һайса ургахые хүлеэхэ саг һалаа. Энээнһээ хожом болоо һаа, ногооной шэмэ шанар муудаха бшуу. Мүнөө совхозой гурбадахи отделениин тус бүридөө 13—15 хүнтэй хэдэн звенонууд Байсын-Үбэр гэжэ газарта ойн бургааһанай захаархи ногоо түүбэрилэн сабшажа эхилээ. Бэрхэ луговодууд Тихон Лужников, Галсан Дондоков, Гарма Аюшеев гэгшэдэй звенонууд түрүүшын үдэрһөө бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлнэ.

Һүүлэй үедэ хура бороогой ходо орожо, зарим тэды һаатуулаашье һаань, наратай үдэрнүүдые һамбаашалан, сабшаһан ногоогоо түргэн хатаагаад, түрүүшын 35 центнер үбһэ һуриловд байна.

Г. БОРОДИН.
Хорнин аймагай Анаагай совхозой директор.

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДЭЙ ПЛЕНУМ ТУХАЙ

ИНФОРМАЦИОННО МЭДЭЭСЭЛ

1968 оной июлиин 17-до КПСС-эй Центральна [Ком]итедэй Пленум болобо.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр [Л.] И. БРЕЖНЕВЭЙ хэһэн, «Социалис оронуудай [ком]мунис болон хүдэлмэришэнэй партинуудай деле[гаци]нуудай Варшавадахи уулзалгын дүнгүүд» гэ[һэ]н элидхэлые Пленум шагнажа, зүбшэн хэлсээ.

[Э]лидхэлые зүбшэн хэлсэлгэдэ: П. Е. ШЕЛЕСТ [—] Украинын компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секре[тар]ь, В. В. ГРИШИН — КПСС-эй Московско гор[ком]ой нэгэдэхи секретарь, Д. А. КУНАЕВ — Казахстанай компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь, Л. С. КУЛИЧЕНКО — КПСС-эй Волгоградай обкомой нэгэдэхи секретарь, Ю. В. ИЛЬНИЦКИЙ — Украинын компартиин Закарпатска обкомой нэгэдэхи секретарь, Н. М. ГРИБАЧЕВ — СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной правлениин секретарь, В. С. ТОЛСТИКОВ — КПСС-эй Ленинградска обкомой нэгэдэхи секретарь, А. И. ШИБАЕВ — КПСС-эй Саратовска обкомой нэгэдэхи секретарь, А. Э. ВОСС — Латвиин компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь, В. И. КОНОТОП — КПСС-эй Московско обкомой нэгэдэхи секретарь, В. И. ДЕКТЯРЕВ — Украинын компартиин Донецкэ обкомой нэгэдэхи секретарь, М. В. КЕЛДЫШ — СССР-эй Наукануудай академиин президент, А. Ю. СНЕЧКУС — Литвагай компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь, С. Г. ЛАПИН — ТАСС-ай генеральна директор — гэгшэд хабаадаба.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр — Л. И. Брежнев пленум дээрэ түгэсхэлэй үгэ хэлээ.

КПСС-эй ЦК-гай Пленум зүбшэн хэлсэһэн асуудалаараа нэгэ һаналтайгаар тогтоол баталан абаба.

КПСС-эй ЦК-гай Пленум хүдэлмэреэ дүүргээ.

[С]ОЦИАЛИС ОРОНУУДАЙ КОММУНИС, ХҮДЭЛМЭРИШЭНЭЙ ПАРТИНУУДАЙ ДЕЛЕГАЦИНУУДАЙ ВАРШАВАДАХИ УУЛЗАЛГЫН ДҮНГҮҮД ТУХАЙ

КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй Тогтоол

[У]ласхоорондын политикын талаар, социализмын [ам]жалтануудые батадхаха, дэлхэйн социалис хани [бол]боонай эмхидхэл нэгэдэлые бэхижүүлхэ хараа [з]ам бэелүүлгын талаар, социалис болон социалис [бэш]э оронуудай коммунис, хүдэлмэришэнэй парти[нуу]дай хоорондын харилсаанай талаар КПСС-эй [ЦК]-гай Политбюрогой бэелүүлжэ байгаа ажал [ябу]улгые КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленум [зүб]эд, бүрин һайшаана.

[С]оциалис оронуудай — Болгариин, Венгриин, [ГД]Р-эй, Польшын, Советскэ Союзай коммунис бо[лон] хүдэлмэришэнэй партинуудай делегацинуудай [1968] оной июлиин 14—15-да Варшавада болоһон [уулз]алгын дүнгүүдые, Чехословакиин Коммунис [пар]тиин ЦК-да эльгээхын тула аха дүү партинуу[дай] баталан абаһан бэшэгые КПСС-эй ЦК-[гай] Пленум үндэрөөр сэгнэжэ, нэгэн дуугаар һайшааба. Энэ уулзалга дээрэ КПСС-эй делегациин хэһэн ажал ябуулгые, уулзалгада хабаадагшадай тобшололые Пленум гүйсэд дүүрэнээр һайшаан дэмжэнэ. Тиихэдээ социализмын оронуудай хоорондохи аха дүүгэй харилсаа холбооё саашадань бүхы хэмжээгээр хүгжөөхэ, пролетарска интернационализм үндэһэ болгодог социалис байгуулалтые бэхижүүлхэ гэһэн эрид шууд дура хүсэл элирхэйлэн, Чехословакидахи социализмын хэрэгэй түлөө эрид шууд тэмсэхэ шухала болоод байһан тухай тобшолол хэбэ.

Аха дүү партинуудай Варшавада баталан абаһан бэшэг Чехословакиин Коммунис парти ба арадуудаар ойлгогдожо, тэдэнэй зүгһөө дэмжэгдэхэ гэжэ, социалис оронуудай эдэ партинууд болон арадуудай хани нүхэсэлэй интернациональна үнэн сэхэ энэ туһаламжа Чехословакиин ба Советскэ Союзай, бүхы социалис хани нүхэсэлтэ арадуудай хоорондохи хани барисаае бэхижүүлгэдэ туһалха байха гэжэ КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленум найдажа байһанаа мэдүүлнэ.

Парти болон арадай нэгэдэлые саашадань бүхы хэмжээгээр бэхижүүлхэ, үзэл бодолой хүдэлмэри улам үргэнөөр ябуулха, марксизм-ленинизмын агууехэ һургаалые тайлбарилан ойлгуулха шухала гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Пленум тоолоно. Манай орон дотор коммунизм байгуулгын талаар туйлагдажа байгаа амжалтанууд социализмын аха дүү оронуудай, бүхы революционно хүсэнүүдэй аша туһада, уласхоорондын империализмда эсэргүү тэмсэлэй, эб найрамдалай түлөө, национальна бэеэ даанхай байдалай түлөө, демократиин ба социализмын түлөө тэмсэлэй аша туһада бүрин харюусана.

ХАЙШАШАДАЙ КОНКУРС

Эдэ һүүлэй үдэрнүүдтэ республика доторнай конкурс соносхогдобо. Энэ конкурсдо Буряад оронойнмнай эгээн шадамар бэрхэ хайшашад хабаадаха юм. Ивалгын туршалга-үйлэдбэриин ажахыда июлиин хориндо конкурс болюхоор хараалагдана. Энэ мүрысөөндэ үнгэрһэн жэлнүүдэй чемпионууд хаба шадалаа туршалсаха юм.

Хайшашадай конкурс манай республика дотор заншал болонхой. Эгээн түрүүшынхеэ иимэ конкурс долоон жэлэй саада тээ үнгэргэгдэһэн юм. Тэрэ үедэ Оренбургын хонишод шэнэ аргаар нооһо хайшалжа эхилһэн. Оренбургска аргаар нооһо хайшалагшад Пфейфер, Байрамкулов, Сапогин, Туркумбаев, һүүлдэнь Россин Федерациин чемпион болоһон Николай Холод гэгшэд нэгэ хониной нооһо 2—2,5 минутын туршада хайшалдаг болоһон байгаа. Тиихэдэ эдэнэй нооһо хайшалха түрүү дүй дүршэл үргэнөөр нэбтэрүүлэгдэжэ, халан абтажа эхилээ бэлэй.

Манай республика дотор оренбургынхидай энэ һайшаалтай үүсхэлые Борьёогой, Анаагай, Сэлэнгын, Хяагтын, Суулгын ба Хурамхаанай совхозуудай хонишод болон хайшашад дэмжээ һэн. Түрүүшээр эдэ ажахынуудай хайшашад дан ехэ амжалта туйлаагүй. Зургаан жэлэй саада тээ оренбургска аргаар нооһо бэрхээр хайшалдаг хүнүүд бии боложо эхилээ. Тэдэнэй тоодо Сэлэнгын совхозой хайшашан Анатолий Бамбуев, Анааһаа Галина Доржиева, Баргажанай аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозһоо Буда Мормоев, Хэжэнгэһээ Валентина Гарбаева гэгшэд нэрлэгдээ бэлэй. Тэдэнэр нигэжэ Оренбургда болоһон Бүхэроссин конкурсдо хабаадаһан. Эндэ Буда Мормоев Галина Доржиева хоёр муу бэшэ дүнгүүдые харуулаа. Буда Мормоев тиихэдэ нэгэ хониной нооһо 2 минута 44 секунда соо хайшалаа һэн. Энэнь долоон час соо 118 хониной нооһо хайшалһантай адли. Нигэжэ Баргажан нютагай хүбүүн Оренбургын эрхим хайшашадтай мүрысэһэн юм.

Галина Доржиева тиихэдэ үдэр соо 104 хониной нооһо хайшалжа, ВДНХ-гай ехэ мүнгэн медаляар, «Социалис мүрысөөндэ илагша» гэһэн тэмдэгээр шагнагдаа һэн. Галина Доржиева тэрэ гэһээр мүнөө болотор Буряад ороной чемпион ябана. Тэрэ 1963 ондо үдэр соо 135 хониной нооһо хайшалжа, бултаниие гайхуулаа. Анаа нютагай басаганай туйлаһан, энэ дүнгые республика дотор хэншье дабтаагүй. Тэрэнтэй тэнсүү эрэшүүлшье байгаагүй юм. Эрэшүүлэй дунда чемпион байһан Улаан-Үдын аймагай «Коммунизм» колхозой хайшашан Николай Пурбуев Галида хүрэжэ нооһо хайшалаагүй.

Республика доторнай хониной нооһо шадамар бэрхээр хайшалдаг хүнүүд олон. Жэшээнь, «Улаан Оронго» колхозой хайшашан Нима-Ханда Мункуева, Чисаанын совхозой хайшашан Николай Степанов гэгшэд республикын түрүү хайшашадай тоодо ороһон байна. Дүрбэн жэлэй саада тээ Аргентина Раднаева амжалтаараа суурхаа бэлэй. 1965 ондо Василий Афанасьев республикын чемпион болоо һэн. Ивалгын хайшашан Бимба Базаров жэл бүри шэнэ шэнэ дүнгүүдые харуулна. Волгоградска областиин «Привольный» совхоздо болоһон Бүхэроссин конкурсдо тэрэ нэгэ хониной нооһо 3 минута 53 секунда соо хайшалжа, 63,7 балл сэгнэлтэ абаһан байна. Энэ конкурсдо Россин Федерациин 29 область, хизаар болон автономно республиканuудай 130 хайшашад хабаадаа.

Оренбургска аргаар нооһо хайшалха талаар манай Буряад орон дотор яһалахан ехэ хүдэлмэри ябуулагдаа. Хайшашад—инструкторнуудые бэлдэхэ тусхай һургуули нээгдэһэн байна. 1963 ондо Ставрополиин чемпион Аджиньядовай хүтэлбэри доро республикын хайшашадай семинар үнгэргэгдэһэн байна. Хонидой нооһо түргөөр хайшалха талаар Хүдөө ажахын министерствын зоотехник Петр Васильевич Афанасьев ехэ хүдэлмэри ябуулһан.

Мүн манай эрхим хайшашад Николай Пурбуев Галина Доржиева хоёр Монголой Арадай Республика ошожо, дүршэл шадабаряа тэндэхи малша угсаатанда харуулаа. Тэдэнэр «Орхон» гэжэ госхоздо хайшашадай һургуули эмхидхэжэ, монгол хүбүүд, басагадые хониной нооһо түргөөр хайшалха дүршэлдэ һургаа.

Үнгэрһэн конкурснуудай аша үрэ ехэтэй байһаниинь эли. Зүгөөр энээгээр һанаагаа амарһанай хэрэггүй. Республика доторнай мүнөө хониной нооһо түрүү аргаар үсөөхэн хүн хайшална. Энээн дээрэһээнь нооһо оренбургска аргаар хайшалха хэрэг бүри ехээр анхарагдаха бологдоно.

Мүнөө болохоёо байһан конкурс энэ хэрэгтэ ехэ туһатай байха аабза гэжэ найдагдана. Тус конкурсдо шэнэ чемпионууд нэрлэгдэжэ, хуушанай рекорднууд сохигдохо аабза.

Эдэ үдэрнүүдтэ шэнэ чемпионуудай нэрэнүүдые мэдэхэбди.

Ю. СУХАРЕВ,
Буряадай хүдөө ажахын туршалгын станциин научно-техническэ информаци болон пропагандын таһагай научна хүдэлмэрилэгшэ.

ДЭМЖЭГДЭҺЭН ҮҮСХЭЛ

Зунай сагта малай сүүдхэ бүриин шэгнүүрые 1000 граммаар нэмээхэ гэһэн мүрысөөнэй үүсхэлшэ «Одон» совхозой малшан Дондок Иванович Бимбаев болоно.

Тэрэнэй үүсхэлые халан дэмжэһэн «Знамя Ленина» колхозой малшад зунай бэлшээриин үедэ малай шэгнүүрые нэмээхэ талаар ехэ амжалта туйлана. Колхозой хоёрдохи комплексно бригадын малшан Е. К. Кушнарев 125 толгой мал харууһална. Тэрэнэй гүүртын малнууд сүүдхынгээ шэгнүүр 1400 граммаар нэмээнэ. Мүн энэ колхозой малшад Е. С. Филатов А. У. Мальцев хоёрой харууһалдаг мал май һара соо шэгнүүрээ 800 граммаар нэмээһэн байгаа һаа, мүнөө 1100 граммаар нэмээжэ байдаг юм.

Тэрэшэлэн малшад Г. И. Трофимов, Л. С. Ковалев гэгшэд һайнаар ажаллана, харууһалжа байһан малдаа хүшэ шадал ехээр абхуулна.

Н. КОВАЛЕНКО.

АРАД ЗОНОЙ АША ТУҺАДА, ГҮРЭНЭЙ АША ТУҺАДА

РСФРС-эй Верховно Соведэй гурбадахи сесси

[П]ромышленность, транспорт ба [ха]рилсаа холбооной талаар РСФСР-эй [Верх]овно Соведэй комиссиин элид[хэлые] комиссиин түрүүлэгшын орлог[шо] депутат **В. П. Исаев** хэбэ.

[Ар]ад зоной ажаһуудалай улам [һайж]аржа байһан ушар ажалшадай [хэрэг]лэмжэ хангадаг һалбаринуу[дые] шууд түргөөр хүгжөө[хэ э]рилтэ табина гээд тэрэ хэлэбэ. [Эдэ] һалбаринуудай нэгэн тэхэ[— х]үнгэн промышленность бо[лоно]. Табан жэлэй үедэ тус һалба[риин] предприятинууд продукци үй[лэдбэ]рилгэеэ нилээд дээшэлүүлээ. [Гэбэш]ье арад зоной үргэн хэрэглэ[мжын] бараа бүри ехээр үйлэдбэрил[хэ б]олохо арга боломжонууд үшөө [] дүүрэнээр хэрэглэгдэнэгүй гэ[жэ д]епутат тэмдэглэбэ. Олохон пред[прияти]нууд гүрэнэй түсэб дүүргэнэ[гүй, т]үхеэрэлгэнүүд дүүрэн хүсөө[рөө] ашаглагданагүй, хүдэлмэриин [] аша үрэгүйгөөр гээхэ ушар [бай]...

[Пр]одукциин ассортимент олошо[руул]ха ба шанарыень һайжаруулха [—] үйлэдбэриие ашаг ехэтэй бол[гохо] шухала арга нүхэсэлэй [] болоно гээд В. П. Исаев тэм[дэглэ]бэ. Продукциин шанар үндэ[һэн]ь һайжаруулха хэмжээ ябуул[гануу]дые бэелүүлэн, худалдан абаг[шадай] эрилтые хүсэд хангамаар [] эд бараа гаргаха хүдэл[мэри] эдэбхитэйгээр ябуулха гэ[жэ к]омисси дурадхаа. Илангаяа ухи[] хэрэглэмжын эд бараанай [шана]рыень һайжаруулха, ассорти[ме]нень олошоруулха хэрэгтэ онсо [анхар]ал хандуулха шухала.

[Хү]нгэн промышленностиин пред[прияти]нуудай капитальна барилга [ба шэ]нэ барилгануудые саг болзор[той]ь ашаглалгада үгэхэ асуудал[] нэмэлтэ элидхэл соо онсо ан[хара]л татаба.

[К]ПСС-эй Ленинградска горкомой [секр]етарь, депутат **Ю. И. Заварухин** [Ленин]градай экономикодо хүнгэн [пром]ышленность ехэ һуури эзэлнэ [гэжэ] мэдээсэбэ. Һүүлэй жэлнүүдэй [] олохон предприяти шэнэдхэн [бари]гдажа, бүтээсэ ехэтэй тү[хеэр]эгэнүүдээр хангагдаа. Үйлэд[бэри]дэг продукциинь ассортимент [үсэ]эд олошорно. Гэхэ зуура [хэмж]ээ һайн шанартай эд бараа [] ехээр үйлэдбэрилхэ зорилго [ул]ан бэелүүлэгдэнэ.

[Г]ородой хүнгэн промышленно[стиин] предприятинуудта эльгээгдэдэг түхеэрэлгэнүүдэй техническэ хэмжээн ба шанарһаа энэ зорилгын бэелэлгэ ехээр дулдыдана тэжэ депутат тэмдэглэбэ. Манай предприятинуудай бүтээдэг түхеэрэлгэнүүдэй мүнөө үеын техническэ эрилтэ хангажа шадахагүй, тиимэһээ үйлэдбэриин гол зорилго—ажалай бүтээсые дээшэлүүлгэдэ туһалхагүй байһан дээрэһээнь тиимэ түхеэрэлгэнүүдһээ арсаха ушар али олон үзэгдэнэ гээд тэрэ хэлээ.

«Заря» гэжэ нэгэдэл жэл соо 17 миллион паар гутал гаргана. Түсэблэлгын ба экономическа урмашуулгын шэнэ гуримда ороһоной һүүлээр гутал оёгшодой хүдэлмэриин ямар болоһон тухай депутат **Л. В. Болдова** (Москвагай «Парижская коммуна» фабрикын эсхэгшэ) хэлэбэ. Байгша оной үнгэрһэн зургаа һара соо продукци үйлэдбэрилхэ түсэб 101,9 процент дүүргэгдэжэ, энэ үе соо тус нэгэдэлэй олзо доход 8 процентээр дээшэлээ. «Парижская коммуна» фабрикада олон янзын шэнэ гутал гаргахын тула ехэ юумэн хэгдэнэ.

Ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ һаад ушаруулдаг баримта тухай депутат хэлэбэ. Жэшээнь, хэбтэ бэлдэгдэһэн улануудые хэрэглэбэл, ажалай бүтээсэ 10—12 процент дээшэлхэ байна. Гэбэшье тиимэ ула бэлдэхэ хэбтэй пресс мүнөө болотор абтанагүй. Гуталай ула гаргадаг искусственна арһанай предприятинуудай үйлэдбэриин хүсэн гутал оёгшодой эрилтые гүйсэд хангажа үшөөл шаданагүй. Термопластическа сабуу бии болгохо хүдэлмэриие унжагайруулжа байһан химигүүдтэ шанга эрилтэ табихаар болоо.

Совет хүнүүдэй ажаһуудал һайжаруулхын тула манай парти болон Совет правительство һүүлэй үедэ ехэ юумэ хээ гэжэ Канскын пумаажан бүдэй комбинадай мастерай орлогшо депутат **Т. А. Ошмарина** хэлэбэ. Хүнгэн индустриин хүдэлмэрилэгшэдэй аша туһада ехэ анхарал оролдолго гаргажа байһанайнь түлөө партиин Центральна Комитедтэ, Совет правительствада бүхы текстильщигүүдэй үмэнэһөө үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан тэрэ хүргэбэ. Бидэнэр, эхэнэрнүүд—текстильщигүүд тэрэ анхарал оролдолгыень һайн мэдэнэбди. Бидэнэй амаралтын үдэр олошороо, олонхидоймнай салин хүлһэн дээшэлээ, пенсидэ гараха болзор бага болгогдоо.

Красноярска хизаарай хүнгэн промышленность дайнай һүүлдэ байгуулагдажа эхилһэн юм. Эрхим һайн түхеэрэлгэнүүдээр хангагдаһан текстильнэ, трикотажна, оёдолой, гуталай предприятинууд эндэ баригданхай. Гэбэшье эндэхи хүдэлмэришэдэй байрын ба культурна ажаһуудалай һайн гэр байрануудые олоор бариха хэрэгтэ РСФСР-эй Госплан ба Хүнгэн промышленностиин министерство анхарал табиха зэргэтэй. Энэ асуудалые шиидхэлгэһээ тус һалбариин хүгжэлтэ дулдыдаха байна.

В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойе нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын түлөө мүрысөөн Ивановска областиин ажалшадай творческо эдэбхи үүсхэл үргэдхэхэ хүсэн болонхой гээд КПСС-эй Ивановска обкомой секретарь, депутат **В. Г. Клюев** хэлээ. Түрүүшын хахад жэлэй түсэб ба социалис уялга амжалтатайгаар дүүргэгдээ.

Техникэ болон үйлэдбэриин технологи саашадань шэнэдхэн хубилгаха, ажалаа эрдэм ухаанай үндэһөөр эрхилхэ, түрүү дүй дүршэл үргэнөөр дэлгэрүүлхын тула областной партийна организаци эмхидхэлэй ба политическэ ехэ хүдэлмэри ябуулна. Эдэ бүгэдын ашаар табан жэлэй түрүүшын хахад соо областиин текстильнэ предприятинуудта ажалай бүтээсые 32 процентээр дээшэлүүлхэ арга олдоо.

Гэбэшье үйлэдбэреэ саашадань шэнэдхэн хубилгахын тула үшөө олон юумэ хэжэ боломоор. Республикын Хүнгэн промышленностиин министерство болон Госпланай зүгһөө үйлэдбэри түсэблэхэ хүдэлмэриие эрид һайжаруулха саг тулаа. Машина бүтээгшэд конструктивна, бүтээсыншье талаар мүнөө сагай техническэ эрилтэ хангахагүй текстильнэ түхеэрэлгэнүүдые эльгээһэн зандаа. Хүнгэн промышленностиин олохон предприятинуудта хүдэлмэришэдэй ажалладаг газарта мууга гэрэлтүүлэгдэнэ, бэеэ угааха, агаар сэбэрлэхэ түхеэрэлгэ хомор байһан зандаа. Ажалдаа хэрэглэхэдэ таатай зохид хубсаһа, гутал оёхо асуудал баһал шиидхэгдээгүй байһаар гэбэ. Тэрэшэлэн элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ депутадууд: Москвагай областной Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо **В. П. Прохоров**, КПСС-эй Горьковско обкомой нэгэдэхи секретарь **Н. И. Масленников**, КПСС-эй Краснодарска горкомой нэгэдэхи секретарь **Б. А. Чепков**, Куйбышевскэ горсоведэй исполкомой түрүүлэгшэ **А. А. Росовский** гэгшэд хабаадалсаа.

РСФСР-эй Верховно Соведэй сесси июлиин 18-да хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлбэ.

(ТАСС).

РЕСПУБЛИКЫН АЖАХЫНУУДАЙ ГҮРЭНДЭ МЯХА, ҺҮ, ҮНДЭГЭ, НООҺО ХУДАЛДАХА, ТУШААХА ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБЭЙ ДҮҮРГЭЛТЭ ТУХАЙ

(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)
1968 оной июлиин 16-най мэдээн

Аймагууд	Мяхан	Һүн: дүүргэгдэээ	Һүн: нёлондоной энэ үеынхитэй сасуулхада	Һүн: үнеэн бүриһөө тушаагдаһаниинь (кг)	Үндэгэн	Нооһон
Баргажанай	34	45	86	486	81	70
Бэшүүрэй	35	51	91	658	108	70
Зэдын	27	45	82	581	93	37
Яруунын	25	52	99,2	697	157	59
Баунтын	30	61	104	576	—	—
Загарайн	37	52	104	770	3,7 дахин	65
Захааминай	36	52	87	421	103	82
Кабанскын	67	58	95	917	82	82
Прибайкалиин	76	60	84	876	44	—
Хэжэнгын	22	46	84	525	125	38
Хяагтын	29	54	89	681	64	32
Мухар-Шэбэрэй	31	59	90	680	107	58
Сэлэнгын	27	64	96	956	109	65
Түнхэнэй	64	64	98	688	79	76
Ахын	4	21	56	920	—	58
Улаан-Үдын	54	68	112	1426	62	77
Хойто-Байгалай	10	54	88	540	—	—
Хориин	22	58	97	658	126	39
Республика дотор бүхыдөө	36	55	94	666	77	54

ДАГЕСТАНАЙ АССР. Республикын колхоз болон совхозуудта ургаса хуряалга эхилээ. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Новогрозненский» совхоздо амяарлан сабшагдаһан таряан суглуулагдан сохигдоно.

ТАСС-ай фотохроника.

РСФСР-эй Верховно Соведэй гурбадахи сесси

1968 ОНОЙ ГҮРЭНЭЙ ТҮСЭБЭЙ ДҮҮРГЭЛТЭ ТУХАЙ

РСФСР-эй ХҮНГЭН ПРОМЫШЛЕННОСТИИН МИНИСТЕРСТВЫН ТООСОО[…]

РСФСР-эй хүнгэн промышленностиин министр, депутат Ф. Я. ХОЛОСТОВОЙ элидхэлһээ

Россиин Федерациин Хүнгэн промышленностиин министерствын предприятинуудай хүдэлмэрилэгшэд бүхы совет арадтай хамтадаа Советскэ Союзай Коммунис партиин XXIII съездын шиидхэбэринүүдые дүүргэхын тула урма зоригтойгоор ажаллажа байна гэжэ Ф. Я. Холостов хэлэбэ.

XXIII съездын Директивэнүүдтэй зохилдуулан РСФСР-эй Хүнгэн промышленностиин министерствын предприятинуудай бүтээн гаргадаг продукциин ниитэ хэмжээн түсэбтэ табан жэлэй турша соо 1,4 дахин нэмэхэ, тиихэтэй хамта улад зоной ехээр хэрэглэдэг эд товарнуудые бүтээлгэ ехээр ургаха ёһотой. Хүдэлжэ байгаа предприятинуудые техническэ талаарнь шэнэдхэн зэбсэглэлгын, һэльбэн хубилгалгын, шэнэ фабрикануудые бариһанай, эрдэм наукын түйлалтануудые, түрүү дүй дүршэл нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлһэнэй, ажалаа эрдэм ухаанай заабариин ёһоор эмхидхэһэнэй үндэһөөр энэ зорилго шиидхэтдэнэ. Промышленна үйлэдбэриие түсэблэлгын ба экономическа урмашуулгын шэнэ гуримда оруулха тухай КПСС-эй ЦК-гай сентябриин (1965 оной) Пленумэй шиидхэбэринүүд хүнгэн промышленностиие хүгжөөлгэдэ ехээр нүлөөлнэ.

Владимир Ильич Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойе эрхим һайнаар угтахын түлөө, табан жэлэй түсэб болзорһоонь урид—1970 оной ноябриин 7 болотор дүүргэхын түлөө социалис мүрысөөн хүнгэн промышленностиин предприятинуудта, бүхы орон дотор хидол адляар, дэлгэрээ гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэбэ.

Мүнөө үедэ хоёр миллион үлүүтэй хүнүүдэй хүдэлмэрилдэг 2100 гаран предприяти ба үйлэдбэриин нэгэдэлнүүд манда бии юм. Жэл соо 28 миллиард үлүүтэй түхэригэй продукци гэхэ гү, али Советскэ Союзай хүнгэн промышленностиин үйлэдбэрилдэг бүхы зүйлнүүдэй гурбанай хоёр хубинь манайда бүтээгдэн гаргагдана. Түсэбтэ табан жэлэй түрүүшын хоёр жэлэй дүнгүүдһээ харахада, КПСС-эй XXIII съездын Директивэнүүдээр хараалагдаһан даабаринууд амжалтатайгаар дүүргэгдэжэ байнхай. Табан жэлэй түрүүшын хахадай турша соо продукци бүтээн гаргалгын ниитэ хэмжээн 23 процентээр нэмэһэн, мүн ажалай бүтэсэ 25 процентээр дээшэлһэн байна. Мүнөө жэлэй зургаа һарын түсэб бүхы гол зүйлнүүдэй талаар дүүргэгдээ гэжэ Ф. Я. Холостов мэдээсэбэ.

Хүнгэн промышленностиин министерство Верховно Соведэй нэгэдэхи сессиин заабаринуудые хүтэлбэри болгон, хүн зоной ехээр хэрэглэдэг эд товарнуудые бүтээн гаргалгаяа нэмээн арьбадхалгада онсо анхарал хандуулна. 1965 онойхитой жэшэбэл, энэ жэлдэ элдэб хубсаһа оёжо гаргалга 53 процентээр, трикотаж 22 процентээр, тэрэ тоодо гадар хубсаһанай трикотаж 45 процентээр нэмэхэ. Костюмай бүд, гутал, нааданхай ба бусад хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргалга нилээд нэмэхэ.

Үйлэдбэриин түрүүшүүл болон үүсхэлшэд продукци бүри ехээр бүтээн гаргаха, шанарыень һайжаруулха, үйлэдбэриин нөөсые элирүүлхэ ба ашаглаха зорилго шиидхэлгэдэ хубитаяа оруулна. Эдэнэй үүсхэл оролдолго хүнгэн промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдэй дунда ехэтэ һайшаан дэмжэгдэнэ, үргэнөөр дэлгэрнэ, промышленностиин хүдэлмэри һайжаруулха хэрэгтэ ехэ удха шанартай байна.

Бүхы предприятинуудай түсэбэй дүүргэлтэ хангаха гээшэ министерствын шухала зорилгонуудай нэгэн болоно. Гээгдэнги фабриканууд жэлэй түрүүшын хахадай турша соо 117 миллион түхэригэй продукци дутуу үгөө. Үйлэдбэриингөө түсэб ходо дүүргэдэггүй хэдэ хэдэн предприятинууд дээрэ дурсагдагшадай дунда бии.

Шэнээр ашаглалгада оруулагдаһан предприятинуудай хүсөөр продукци бүтээн гаргалгаяа нэмээхэ арга боломжо манай промышленностьда хүсэд хэрэглэгдэнэгүй. Хүдэлмэришэдэй дутамаг байһан ушар, ондоо районуудһаа ерэһэн хүдэлмэришэдые байлгаха гэр байрын дуталдадаг ябадал предприятинуудые ашаглалгада оруулха хэрэгэй унжагайрдаг гол шалтагаануудай нэгэн болоно гэжэ Ф. Я. Холостов хэлэбэ.

Үйлэдбэрээ тусхай мэргэжэлтэй болгобол, продукци бүри ехээр гаргаха нөөсэ хангаха байна. Хэдэ хэдэн предприятинуудай дүй дүршэлһөө харахада, тусхай мэргэжэлтэй болоод байхадаа, продукци бүтээн гаргалтаяа 5—10 процентээр нэмээхэ, ажалайнгаа бүтээсые 15—20 процентээр дээшэлүүлхэ арга хангана. Текстильнэ, трикотажна, гуталай, оёдолой ба промышленностиин бусад һалбаринуудай предприятинуудые саашадаа тусхай мэргэжэлтэй болгохо түсэбүүд манай министерствээр табигданхай. Даб дээрэхи боломжонуудай ёһоор, гансахан оёдолой, гуталай үйлэдбэринүүдтэ эдэ түсэбүүдые дүүргэлтэ болгобол, жэл соо элдэб хэрэгсэлнүүдые оёжо гаргалгаяа 9 миллион хэһэгээр, гутал хэдэ миллион паарлаар нэмээхэ арга олгохо байна.

Баруун Сибириин металлургическа заводой хүдэлмэришэдэй гарғаһан, КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй һайшааһан үүсхэл гээгдэнги предприятинуудые түрүүшүүлэй зэргэдэ дары гаргаха, үйлэдбэриин шэнэ предприятинуудые ашаглалгада түргөөр оруулха хэрэгтэ шухала удха шанартай гэжэ министр тусхайлан тэмдэглээ. Министерство, һалбаринуудай управленинүүд, предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд үйлэдбэриин предприятинуудые эрхим һайнаар ашаглалгын дүй дүршэл шэнжэлхэ, тэрэниие хүнгэн промышленностиин бүхы һалбаринуудта үргэнөөр дэлгэрүүлхэ ёһотой. Үйлэдбэриин эдэ арга боломжонуудые хэрэглэбэл, гээлтэ хоролто гаргадаг ябадал зайсуулбал, материально-техническэ хангалга таһалгаряагүй эмхидхэбэл, хоёрдохи хахад жэлэй түсэбые амжалтатайгаар дүүргэлтэдэ туһалхань лабтай.

Манай промышленность бүтээн гаргадаг зүйлнүүдэйнгээ ассортиментые үргэдхэхын, эрхим шанартай, бүри гүйсэтэй эд бараа үйлэдбэрилгэ хангахын, шанарай ба уранаар бүтээлгын талаар тохёолдодог дутагдалнуудые зайсуулхын тула һүүлэй жэлнүүдтэ зохихо хүдэлмэри ябуулаа. Тон шэнэ олохон эдлэл бии болгогдоо. 2—3 жэлэй урда тээ туршахын тэдысэ гаргагдадаг байһан эд товарнууд мүнөө олоор бүтээгдэн гаргагдадаг болоһхой. Олонхи предприятинуудай коллективүүд продукциингаа ассортимент ба шанарые һайжаруулхын тула шармайн оролдоно. Гэхэ зуура хубсаһа оёлгын шанарай, эд бүдүүдэй түхэл шэнжын аараг байһые, зарим хэмжүүрэй хубсаһа ба гутал, тусхайлан хэлэбэл: наһажаал хүнүүдэй, үхибүүдэй үмдэхэ хубсаһа, гутал оёжо гаргалгын хизаарлагдадаг байһые эд хэрэглэгшэд, худалдаа наймаанай эмхинүүд олонхи ушарта зүбөөр шүүмжэлнэ. Байгша оной таба һарын турша соо Минторгын эмхинүүд 39 предприятиин бүтээн гаргадаг зарим түхэлэй продукциие абахаяа арсаһан гү, али хиналтын тусхай гурим тогтооһон байна. Продукциинь дутагдалнуудгай байһан, муугаар оёгдоһон, муугаар эмхилэгдэһэн дээрэһээнь, тогтоогдомол ассортиментын хазагайруулагдаһан ушарһаа иимэ хэмжээнүүд абтаһан байха. Энэ жэлдэ үхибүүдэй хубсаһа, гутал оёлго, трикотаж гаргалга үйлэдбэриин бүхы хэмжээнэй 40 гаран процентнь болоо, гэбэшье үхибүүдэй хубсаһа хунарай талаар дэлгүүрэй хэрэглэмжэ үшөөл хүсэд хангагданагүй, тиимэһээ тиимэ эд бараануудые бүтээн гаргалгаяа саг үргэлжэ нэмээхэ ёһотой болонобди.

Манай министерство ассортиментнүүдые саашань шэнэдхэхэ хэмжээ абаһан, пумаажан ба торгон бүдүүдэй 3 мянган шэнэ зурагуудые, трикотажай 400 хэб, оёдолой промышленностьда шухала 18 мянган янзын шэнэ хэбүүдые мүнөө жэл зохёоһон, үйлэдбэридэ нэбтэрүүлһэн байна. Улам һайжаруулагдаһан шанартай 20 миллион хэһэг шаажан зүйлнүүд бүтээгдэхэ, нааданхайнуудай ба галантерейн ассортимент шэнэдхэгдэхэ. Гүрэнэй «шанарай тэмдэг» табюулхын тула 500 түхэлэй товарнууд тушаагдаха болоно.

Гэхэтэй хамта түүхэй эдэй шанарайнь һайжаруулагдабал, хүнгэн промышленностиин эдлэл хэрэгсэлнүүд һураггүй һайн, ассортиментын талааршье олон янзын болохо һэн гэжэ министр тэмдэглэбэ.

Химиин промышленность лавсантай, нитронтой, мүн бусад түхэлэй эд бүдүүдые үйлэдбэрилэн гаргаха, элдэб үнгэтэй капрон, вискозно утаһа, ээрэмэл хэрэгсэлнүүдые нэхэн гаргаха бэзэ гэжэ манай фабриканууд хүлеэнэ.

Хүдөө ажахын министерство, хизаарнуудай, областьнуудай гүйсэдкомууд улһан, ноohон, арһан хэрэгсэлнүүдэй шанарые һайжаруулхын, олоор бүтээн гаргахын тула шухала хэмжээнүүдые абаха, тиихэдэ хүнгэн промышленностиин хүдэлмэрилэгшэд—эрхим шанартай хубсаһанай, гуталай, бүдэй, трикотажай талаар совет хүнүүдэй саг үргэлжэ ехэ боложо байгаа эрилтэ хэрэглэмжые бүрин хангахын тула шухала бүхы юумэ хэхэ байха гэжэ Ф. Я. Холостов мэдүүлбэ.

Энэ табан жэлэй турша соо 59 мянган хэһэг шэнэ түхеэрэлгэ манай һалбариин предприятинуудта тодхогдоо. Ээрэдэг, эрьюулдэг эдитэ шэнэ машинануудые хэрэглэһэнэй ашаар хүдэлмэриин саг хороохо арга олдоо.

Тус промышленностьдахи хүсэ гаргалга ба гар ажал хороохын тула 300 гаран үйлэдбэри, цехүүд ба участогууд үргэлжэ дээрээ оньһожоруулагдаа. Гараар хэгдэдэг ажал оньһожоруулхын тула 5 мянга гаран хэһэг транспортна түхеэрэлгэ, конвейерна лини ашаглалгада оруулагдаа.

Шэнэ техникэ хэрэглэхэ түсэбэй ёһоор технологическа топ шэнэ 12 800 хэһэг түхеэрэлгэ ашаглалгада оруулагдаха, 8 мянга шахуу машина ба станогууд һэльбэгдэн шэнэдхэгдэхэ, гараар хэгдэдэг ажал оньһожоруулхын тула юумэ зөөхэ 675 машина ба 1700 хэһэг түхеэрэлгэ тодхогдохоор хараалагдана. 21 фабрикын, 127 цехэй хүдэлмэри үргэлжэ дээрээ оньһоруулагдаха. Манай орон доторхи машина бүтээдэг предприятинууд хүнгэн промышленностиие техникээр һэльбэн зэбсэглэхэ хэрэгтэ ехэ туһа хүргэхэ ёһотой. Машина бүтээлгын заводууд һүүлэй жэлнүүдтэ хэдэ хэдэн шэнэ янзын машинанууд, станогуудые предприятинуудта үгөө. Гэхэтэй хамта ажалай бүтээсэ горитойгоор дээшэлүүлхэ, продукци бүри ехээр үйлэдбэрилхэ хаба шадалтай түхеэрэлгэнүүдые бүтээн гаргалгын асуудалнууд мүнөө хүрэтэр хүсэд шиидхэгдээгүй байһаар гэжэ министр тэмдэглэбэ.

Ээрэлгын, гоёолгын автомат лининүүдые тодхохо асуудалнууд удаан шиидхэгдэнэ. Хүдэлжэ байгаа фабрикануудай үйлэдбэриин байшангууд доторхи хуушанай оньһон станогуудые һэлгэхэ ээрэлгын бүри һайн станогууд үгы байна. Горитой шэнэдхэлгэ хэхын тула, шэрдэн будадаг, гоёодог түхеэрэлгэ хэрэгтэй.

Машина бүтээлгын заводууд хүнгэн промышленностиин предприятинуудтахи техническэ нарижуулгые түргэдхэхын тула, челноггүйгөөр ээрэдэг станогуудые, эрьюулдэг, үлхэн оёдог, хүнгэншэг, түргэн хүдэлдэг һайн машинанууд, станогуудые бүри 1969 ондо олоор бүтээн гаргаха зэргэтэй. Ашаглагдажа байгаа түхеэрэлгэнүүдтэ хэрэгтэй нөөсэ частьнууд ба оньһонуудай номенклатура үргэдхэхэ, олоор бүтээн гаргаха шухала.

Хүнгэн промышленность предприятинуудаа түсэблэлгын ба экономическа урмашуулгын шэнэ гуримда түрүүшээр оруулжа эхилһэн юм: Тиин худалдагдаха продукциин 75 процент үлүүтэйе бүтээн гаргадаг 1200 предприяти мүнөө шэнэ ёһоор хүдэлмэрилнэ. Энэ шухала хэмжээ ябуулга гол түлэб мүнөө жэлдэ дүүргэгдэхэ. Предприятинуудай продукци худалдаха, ашаг олзо оруулха ехэдхэгдэһэн түсэбүүдые түсэблэлгын шэнэ гуримда орохо үедөө абаад, тэдэнээ амжалтатайгаар дүүргэнэ гэжэ элидхэлшэ мэдээсэбэ.

Шэнэ гуримаар хүдэлмэрилдэг предприятинуудай олон болоһон-һоо уламжалан, түсэблэлгые бүрин гуримшуулха, түсэбэй бүхы тоо баримтануудые хоорондонь нягта холбоотой байлгаха гэһэн шанга эрилтэ табигдана. Манай министерство эдэ асуудалнуудые хаба соогоо шиидхэжэ байнхай. Гэхэ зуура түсэблэлгын талаар хүсэд һайн гурим үшөөл тогтоогоодүй СССР-эй Хүнгэн промышленностиин министерствэһээ олохон юумэ дулдыдаха байна гэжэ министр онсолон тэмдэглэбэ.

Республикын хүнгэн промышленность 1966—1967 онуудай капитальна хүдэлмэридэ һомологдоһон мүнгые урда тээхи табан жэлэй энэл үеынхиһөө 43 процентээр үлүүлэн ашаглаа гэжэ Ф. Я. Холостов депутадуудта элидхэн мэдээсэбэ. Элдэб һалбаринуудаар 82 шэнэ предприяти ашаглалгада оруулагдаһан байна. Хүнгэн промышленностиие хүгжөөхэ капитальна хүдэлмэридэ гүрэнэй зүгһөө табигдадаг мүнгэнэй хэмжээн жэл бүри нэмэбэшье, хүсэд ашаглагданагүй. 1968 оной түрүүшын хахад соо иимэ зорилготой мүнгэн нёдондо жэлэйхиһээ үлэ мэдэг ехээр ашаглагдаа гэбэшье, хахад жэлэй түсэб оройдоо 88 процент дүүргэгдээ. Олохон, илангаяа томо, предприятинууд удаан баригдана.

СССР-эй Промышленна барилгын министерствын эмхинүүд 1968 оной 6 һарынгаа түсэбые 89 процент, Россиин Федерациин Хүдөөгэй барилгын министерствын эмхинүүд—85 процент дүүргээ.

Манай министерство барилгын түсэб дүүргэлгын талаар тохёолдоһон гээгдэлээ зайсуулхын, 86 барилга ашаглалгада оруулхын, гэр байра ба үхибүүдэй эмхи зургаануудые бариха түсэбөө дүүргэхын тула 1968 оной хоёрдохи хахадта ехэ хүдэлмэри хэхэ ёһотой болоод байна.

Бодото хэрэгүүдһээ харахада, подрядчигуудай ажалаа һайнаар эмхидхээд, баригдажа байгаа предприятинуудай дирекцинүүдэй, министерствын һалбаринуудай главна управленинүүдэй хүдэлмэрээ тодо һонороор ябуулаад байбалнь—шэнэ предприятинуудые барилгын хэрэг үндэһөөрөө хубилгагдажа болохо.

Хүнгэн промышленностиин предприятинуудай барилга эмхидхэхэ хэрэгтэхи дутуу дундануудые зайсуулхын тула Барилгын министерствэнүүдэй зүгһөө хэмжээнүүд абтаха байха гэжэ найданабди.

Мүнөө үедэ улад зоной эрилтые хүсэд хангадаггүй эдлэл хэр[…] нүүдые булюу ехээр бүтээн г[…] предприятинуудые удаадахи […] жэл соо ашаглалгада оруулха […] Хүнгэн промышленностиин ми[…]ство харааланхай.

Предприятинуудые мэргэжэл[…] хангаха асуудалда элидхэлшэ […]хайлан тогтоо. һэеы дарадаг, […]вэ, арһанай ба галантерейнэ […]ринуудта, улһа лээһэ болбосо[…] промышленностьда хүдэл[…] мэргэжэлтэд дуталдана. Гоё[…]мэглэхэ үйлэдбэридэ хүдэлм[…] химигүүд, бухгалтериин бүр[…] ба мүнгэнэй хэрэг хүтэлхэ мэ[…]тэд дуталдана. Ураалай, Сиб[…] Алас-Дурнын районуудай пре[…]тинууд мэргэжэлтэй хүдэлмэ[…]шэдээр хүсэд хангагдаадүй ба[…]

Предприятинуудай түсэб[…] шэнэ гуримда ороһонтой да[…]дан, хүтэлбэрилхы хүдэлмэри[…]дэй экономическа эрдэм […] дээшэлүүлхэ эрилтэ бүри ех[…] бигдадаг болонхой. Энэнэй […] мэргэжэл дээшэлүүлхэ элдэб […]нууд, семинарнууд бии бол[…] Олохон хүдэлмэрилэгшэд а[…] һамшангүй эрдэм мэргэжэлэ […]лүүлнэ. Предприятинуудаа ш[…] түгэс хүдэлмэришэдтэй болго[…]шэ хүнгэн промышленностиин […]лүүлхэ тон шухала зорилго[…] нэгэн болоно. Профессиональ[…]ническэ 232 училищи, ФЗО-го[…]гуулинууд промышленностьда […]тэй хүдэлмэрилэгшэдые бэлд[…]

Министерство ба предпри[…]дай хүтэлбэрилэгшэд тогто[…] нормонуудаа зарим хүдэлмэр[…] дүүргэдэггүй байһыень хара[…]жа, хүдэлмэришэдые бэл[…] һэльбэн бэлдэлгын хэрэг һайж[…]хын тула ехэ юумэ хэхэ ёһо[…]жэ министр мэдүүлнэ.

Министерствын ажал ябуу[…]хай тоосоое Россиин Федераци[…]ховно Соведэй сесси дээрэ […] хэлсэхэеэ байһан ушар хүнгэ[…]мышленностиие хүгжөөхэ […] ехэ анхарал хандуулдаг, ор[…] гаргадаг байһанай гэршэ […] Хүнгэн промышленностиин пре[…]тинуудай, эмхинүүдэй хүдэлмэ[…] инженернүүд, техникүүд, алб[…]шад Коммунис партиин XXIII […]дын табиһан зорилгонуудые […] татайгаар дүүргэхын тула бүх[…] сэеэ гаргаха, эрдэм мэргэжэ[…]рюулха, тиин табан жэлэй т[…] болзорһоонь урид дүүргэхэ ба[…]жэ Ф. Я. Холостов түгэсхэл […] мэдүүлбэ.

(ТА[…])

ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭЛГЭ—ТОН ХАРЮУСАЛГАТАЙ ХҮДЭЛМЭРИ

ШАДАЖА ХУРЯАБАЛ, ШАНАРТАЙ ҮБҺЭН АБТАХА

Мүнөө олонхи ажахынуудтамнай адууһа малдаа үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ халуун хүдэлмэриин саһа түлэг эхилээд байна гээшэ. Хэнэйшье мэдэһээр, һайн шанартай үбһэ тэжээл элбэгээр бэлдэжэ шадаал һаа, үбэлдөө мяха, һүн болон бусад продукци ехээр абтаха болоно бшуу.

Манай республикын колхоз, совхозуудта хамта 387,2 мянган гектар хээрын сабшалан бии. Тэрэшэлэн олон жэлэй, мүн нэгэ жэлэй ногоо тарижа ургуулдаг газаршье улам ехэ боложо байнхай.

Һүүлэй жэлнүүдтэ ажахы бүхэндэ сабшалан һайжаруулха, ургасыень дээшэлүүлхэ талаар бага бэшэ хүдэлмэришье хэгдэнэ. Байгша ондо олонхи колхоз, совхозуудта сабшалан дээрэ саг үргэлжэ хүдэлхэ тусхай оньһожоруулагдаһан бригада, звенонууд түрүүшынхеэ эмхидхэгдээ. Мүн газар уһалагшад болон луговодуудые урмашуулха тодорхой хэмжээн абтаа.

Эдэ бүгэдын ашаар мүнөө жэлдэ сабшалан дээрэ 500 мянган тонно шэбхэ гаргагдажа, хамта 21,6 мянган га газар үтэгжүүлэгдээ. Тиихэдэ 10,5 мянган гектарта шэбхэ зөөгдэжэ, үтэг болгогдоо. Нилээд ехэ газарта хүрьһэнэй дээгүүрхиие һайжаруулха, зарим болдог, бургааһатай газарые хахалжа элдүүрилхэ гэхэ мэтэ хүдэлмэришье хэгдээ.

Уһалууриин хаалта, һубаг ханаабуудые саһа сагтань заһажа, һэльбэжэ, заримыень шэнээр барижа, тэдээгээр хамтадаа 100,6 мянган га сабшалан шиигтүүлэгдэһэн. 116 тусхай бүлүүр станцинууд хүдэлгэгдэжэ, найма мянга үлүүтэй га газар уһалагдаа. Хабар эртэ һайрамай уһаар 37,2 мянган га сабшалан шиигтүүлэгдээ юм. Илангаяа Сэлэнгын, Хориин, Хяагтын, Улаан-Үдын болон бусад аймагуудта сабшалангай ургаса дээшэлүүлхэ талаар ехэ хүдэлмэри хэгдээ гэжэ тэмдэглэмээр.

Жэшээлхэдэ, Сэлэнгын совхоздо Михаил Хороших гэгшын хүтэлбэрилдэг оньһожоруулагдаһан звено жэл бүри сабшалан дээрэ ехэ хүдэлмэри хэнэ. Эндэ 30 хүндэ хамта 2400 га сабшалан даалгаданхай, 19 трактортай, сабшалан дээрэ хэрэглэгдэхэ бусад зэмсэг, түхеэрэлгээр түгэс. Тэндээ шэбхэ гаргаха, тарааха, үбһэ хуряажа абаха хүрэтэрөө бүхы хүдэлмэриие машина техникын хүсөөр бүтээнэ. Байгша ондо тэдэнэр 130 га сабшалан бургааһа, болдогһоо сэбэрлээ, 7340 тонно шэбхэ зөөгөө, 540 га газарта минеральна үтэгжүүлгэ оруулһан байна. Бүхы сабшалангаа нэгэ дахин уһалаад, мүнөө хоёрдохёо уһалжа барагсааха болоо.

Улаан-Үдын аймагай «Коммунизм», Ленинэй нэрэмжэтэ колхозууд, Хяагтын аймагай Худэриин совхоз, «Родина» колхоз, Хориин аймагай Анаагай, Үдын совхозууд сабшалан дээрэ ехэ юумэ хэнэ.

Июниин тэнгһээ хойшо, мүн июлиин эхеэр хаа хаанагүй элбэгээр ороһон хура бороо ногооной ургасые нилээд түргэдхэбэ. Тиимэһээ республикын бүхы аймагуудта нёдондонойхиһоо һураггүй ехэ үбһэ абаха арга боломжо гүйсэд бии.

Гэхэтэй хамта ногоон һайнаар ургаба гээд һанаагаа амарихха бэшэ, тэрэниие тон саһа сагтань эрхим шанартайгаар хуряажа абаха гээшэ баһал ехэхэн удха шанартай.

Теэд республикын олонхи колхоз, совхозууд «ногоон үшөө хүсэд ургаагүй, нэгэ бага хүлеэхэмнай» гэжэ үбһэ сабшалгадаа хожомдожо ородог заншалтай. Энээниие зүб гэхын яашье аргагүй. Үнэндөө ногооной түлэг сэсэглэжэ байхада сабшахадал һайн шанартай, шэмэтэй үбһэн абтадаг ха юм. Юуб гэхэдэ, ногооной сэсэглэжэ эхилхэдэ набша намаа, эшэнь ехээр ургахаяа болижо, хамаг шэмэеэ сэсэгтээ гаргадаг. Тиимэһээ ногоон сэсэглэжэ эхилбэл, өөдөө ургахаяа болино, ургасань доошоо орожо, шэмэеэ гээжэ захална бшуу. Эгээл энээн дээрэһээ ногоо хожомдуулжа сабшахада шэмэтэй һайн бодосуудайнь 55—70 процентнь хосорно.

Ажахынуудта хүдэлмэришэд, машина техникэшье яһала олон, үбһэеэ саһа сагтань сабшаад, богони болзорто хуряажа абаха дүүрэн аргатай. Хэрбээ эртэ сабшаа һаа, зарим олон жэлэй ногоо тариһан газарта хэнзэнь һайнаар ургажа, хоёрдохёо сабшахаар болохол. Мухар-Шэбэрэй аймагай «Забайкалец» колхоз хүсы үбһэнэйнгөө ургаса жэл бүри хоёр дахин сабшажа, гектарай 60 центнер хүрэтэр үбһэ абадаг.

Үбһэ шанартайгаар абахын тула сабшалга, хуряалгын хүдэлмэриие зүбөөр эмхидхэхэ шухала. Зарим ажахынуудта үбһэеэ сабшаад, саһа сагтань хуряангүй, наранда үни хэбтүүлдэг, борообо оруулдаг. Тэрээнһээ болоно, хамаг шэмэнь һалана. Тиимэ юумын болохогүйн тула тусхай оньһожоруулагдаһан бригада, звенонуудые эмхидхэжэ, үбһэ сабшахаһаа эхилээд, һурилхэ хүрэтэр бүхы хүдэлмэриие таһалгаряагүйгөөр ябуулха хэрэгтэй. Улаан-Үдын аймагай «Коммунизм» колхоз һүүлэй хоёр жэлэй туршада ехэнхи үбһэеэ машина техникын хүсөөр хуряажа абадаг болонхой. Эндэ оньһожоруулагдаһан отряд бүхэндөө 500 га сабшалан даалгана. Отряд бүхэндэ 7 трактор, 4 тракторай косилка, тармуур, үбһэ шэрэдэг нагшуурга, үбһэ һурилдаг түхеэрэлгэтэй. Нёдондо энэ колхозой нүхэр Дандаровай хүтэлбэрилдэг отряд 500 га газарайнгаа үбһэ 35 үдэр соо хуряажа абаа һэн. Энэмнай яһала бүтээсэ ехэтэй ажалай дүн болоно. Юуб гэхэдэ, республикын олонхи колхоз, совхозуудта үбһэ хуряалга аяар хоёр-гурба һара үргэлжэлнэ ха юм.

Үбһэ хуряалгын хүдэлмэриие оньһожоруулха арга боломжо ажахы бүхэндэ бии. Теэд зарим газарта бии байһан машина техникэ бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэгдэнэгүй, тэдэнь жэжэ звенонуудта тараагдашана. Оньһон түхеэрэлгын байн гэһээ, үбһэн ехэнхидээ гараар һурилэгдэнэ.

Наранда удаан хэбтүүлэнгүй, бороодо оруулангүй үбһэеэ ногоон зандань хуряахын тула Кубаньда иимэ онол арга хэрэглэгдэдэг. Сабшалангаа 50—60 гектараар хэдэн участок болгожо хубаагаад, тэрэнэйнгээ үбһэ сабшаһан дары араӈгалжа хатаадаг. Тиигэхын тула 2 метр үндэр хүлтэй, үргэниинь 1,4 метр саха хээд, дээрэнь үбһэеэ шобхойтор обоолдог. Тэрэ һүриинь үргэн—5—6 метр, үндэрынь—3 метр, утань—25 метр байдаг юм. Һүүлдэнь һүри доогуураа тусхай вентиляторaар үлеэлгэжэ хатаана. Багахан газарай үбһэ сабшаһан дары тармажа(иигээд сомоходо ногоон зандаа хатана, бороо, наранда ороногүй бшуу.

Иигэжэ үбһэеэ һүридэнь үлеэлгэжэ хатааха гээшэ алишье талаараа һайшаалтай, манай ажахынуудта үргэнөөр хэрэглэхээр байна.

Эртэ сабшаад байбал, үбһэнэй гурил хэхэдэшье таатай байна. Илангаяа хаташаһан хүсы үбһэ, донник, клевер, ондоошье ногоо үйрүүлжэ үбһэнэй гурил хэдэг юм. Республика доторнай үбһэнэй гурил гаргадаг арбаад агрегат бии. Тэдэниие бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэжэ, нарай малда, гахай, шубуудта эдюулхээр үбһэнэй гурил элбэгээр бэлдэхэ шухала.

Мүнөө хүрэтэр зарим ажахынууд үбһэ хуряалгын техникэ, зэмсэгүүдээ хүсэд бэлэн болгоогүй байна. Тэдэндээ запасной частьшье хэрэгтэй сооонь бэлдээгүй. Илангаяа косилкынь хюрөө, мүн аргамжа, хажуур, аса, тармуур гэхэ мэтэ хэрэгсэл олон дутуу.

Олохон колхоз, совхозуудта үбһэ хуряалгын хүдэлмэриин түсэбшье табигдаагүй, социалис мүрысөөнэй гурим зохёогдоогүй, тэндэ хүдэлһэн хүнүүдэй ажалай түлөөһэ, урмашуулгын түлбэри ямараар үгэхэ тухай бодомжологдоогүй байһаар. Оньһожоруулагдаһан отряд, звенонуудшье эмхидхэгдэнэгүй.

Үбһэ сабшажа эхилхын хажуугаар элдэб үрмэдэһэ, халаахай сабшажа, эртын силос дараха саг тулажа ерээ. Набшаһата тэжээл бэлэдхэлгые түргэдхэхэ ёһотой.

Нэгэ үгөөр хэлэбэл, үбһэ тэжээл бэлэдхэлгын бүхы хүдэлмэриие эмхитэй һайнаар, үргэн далайсатайгаар ябуулха саг ерээ.

И. ПЕРФИЛЬЕВ,
агроном.

Загарайн аймагай Онохойн совхозой хоёрдохи отделениин хүдэлмэришэд үбһэ хуряалгая[…] хитэйгээр эхилээ. Түрүүшын хэдэн арбаад гектарай ногоон сабшагданхай. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: совхо[…] директор Ф. И. Савельев, агроном Н. И. Лобыгин гэгшэд отделениин звеньевой И. И. По[…]китой сабшалан дээрэ хөөрэлдэжэ байна.
В. КАРМИНАЙ фото.

ОРОЛДОЛГЫН ХҮСӨӨР

Ниитынгээ малые шэмэтэ тэжээлээр хүсэд хангаха зорилго Хяагтын «Дружба» колхозой механизаторнууд урдаа табинхай. 600 гаран гектарта тариғдаһан кукурузань хоёр дахин борнойлогдоод, мүнөө ургасань яһала һайн. Михаил Прижимов, Улан Дампилов гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг звенонууд энэ ургасын хойноһоо харууһална.

Кукурузаяа буртаг үбһэндэ даруулангүй, агротехникын заабариин ёһоор харууһалалга хэжэ, азотно болон калийна үтэгжүүлгэ оруулжа шадабал, үндэр ургаса хуряахая байхабди гэжэ Михаил Прижимов хөөрэнэ.

Гадна тракторист Владимир Гармажапов тухай эндэхи колхознигууд магтаал үгэнүүдые хэлсэдэг. 72 гектарта тариғдаһан хартаабха хоёр дахин борнойлжо дүүргээд, мүнөө минеральна үт[…]жүүлгэ оруулжа байна.

Энэ жэлдэ унжагай хүйтэн [...]бар болобошье һаа, зунай эхэ[…] мүн мүнөөшье хура бороо оро[…] шанга наранше гаража, ургама[…]нуудта яһала зохид болоод бай[…] Оролдобол үндэр баян ургаса[…] абтаха байха гэжэ колхозой м[…]ханизаторнууд тон зүб найда[…]

Д. ЦЫРЕНОВ.

ҮБҺЭН ХҮХЭ ЗАНДАА ХУРЯАГДАНА

Аймаг соогоо түрүүлэн үбһэндөө ороһон Яруунын совхозойхид түрүүшынгээ һүринүүдые жэрылгэжэ эхилэнхэй. 5 механизированна бригада, морин косилкануудтай 4 звено эндэхи сабшалан дээрэ ажаллана. 27 мянган центнер үбһэ тэжээл бэлдэхэ түсэбтэй үбһэшэд сэлмэг үдэрэй нэгэшье час алдангүй сабшаһан үбһэ ногоогоо тармажа, гансата сомодог. Тиигэжэ үбһэн хүхөөр хуряагдана. Гадна Д. Г. Бальжиновай звено зуу гаран центнер витамин ехэтэй үбһэ һалхигүй. Һүүдэр газа[…] хатаагаа. Үбһэшэдэй бригад[…] звенонуудые совхоз соогоо хү[…]дэтэй болоһон ажалшад. ком[…]нистнууд хүтэлбэрилнэ.

В. ЦЫБЖИТОВ.

В. И. ЛЕНИНЭЙ ТҮРЭҺӨӨР 100 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

ЛЕНИНДЭ ЗОРЮУЛАГДАНА

1968—1970 онуудта үнгэргэгдэхэ хэблэлэй, радиогой, телевидениин, киногой бүхэсоюзна конкурс

МОСКВА. (ТАСС-ай корр.). «Ленин бидэнтэй хамта» — иимэ уряа доро СССР-эй арадай ажахын туйлалтануудые харуулдаг выставкэ, СССР-эй Журналистнуудай союз, СССР-эй Кинематографистнуудай союз, соёл культурын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай ЦК политическэ, ажахын ба соёл культурын байгуулалтын талаар, эрдэм наука ба техникэ хүгжөөхэ, арад зоной материальна һуудал байдал һайжаруулха талаар 1968 — 1970 онуудта СССР-эй ВДНХ-да харуулагдадаг оронойнгоо туйлаһан амжалтануудые һайнаар тайлбарилан харуулхын тула хэблэлэй, радиогой, телевидениин, киногой бүхэсоюзна конкурс соносхобо.

Энэ конкурс В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо зорюулагдана. Энэмнай 1971 оной январиин 1 хүрэтэр үнгэргэгдэхэ юм. Конкурсын дүнгүүд ба илажа гарагшадые шагналга жэл бүри 1968, 1969 ба 1970 онуудай дүнгөөр хэгдэхэ байна.

Конкурсдо газетэнүүдэй, журналнуудай, информационно агентствэнүүдэй (тэрэ тоодо фотоинформациин редакцинууд), радиогой ба телевидениин редакцинууд, киностудинууд ба элдэб зургаануудай кинолабораторинууд хабаадаха байна. Эдэнэр СССР-эй ВДНХ-да харуулагдадаг туйлалтануудые эдэбхитэйгээр ба саг үргэлжэ тайлбарилан харуулдаг, бэшэдэг байха ёһотой. Тэрэшэлэн выставкэдэ зорюулжа, тэрээндэ хабаадагшадта ба тэндэ табигдаһан туйлалтануудта зорюулжа, хэблэлдэ гараһан гү, али радио ба телевиденеэр дамжуулагдаһан хэдэн очеркнуудай, репортажнуудай, фото-хүдэлмэриин тобшо мэдээсэлнүүд ба бусад материалнуудай авторнууд—уран зохёолшод, журналистнууд, хүдэлмэришэн ба хүдөөгэй бэшэгшэд, фоторепортёрнууд ба фотодо дуратайшуул, мэргэжэлтэд ба арадай ажахын бусад хүдэлмэрилэгшэд хабаадаха байна.

Конкурсдо эльгээгдэһэн хүдэлмэринүүд СССР-эй ВДНХ-гай материалнуудаар Ленинэй үзэл сурталнуудые тайлбарилхадаа, совет арадай туйлаһан амжалтануудые гүнзэгыгөөр тайлбарилан харуулһан, выставкэ дээрэ харуулагдадаг эрдэм наукын, техникын ба түрүү дүй дүршэлэй туйлалтануудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэдэнь эдэбхитэйгээр туһалхаар байха ёһотой. Хүдэлмэринүүдые конкурсдо эльгээхэ болзор—жэл бүхэнэй декабриин 31 болотор юм.

Бүхэсоюзна конкурсдо илажа гараһан редакцинууд ба студинууд СССР-эй ВДНХ-гай дипломуудаар, алтан, мүнгэн ба бронзо медальнуудаар, мүнгэн шангаар шагнагдаха юм.

В. И. Ленин Улаан талмай дээрэ РКП(б)-гэй МК-гай секретарь В. М. Загорскитой Майн 1-нэй демонстрациин үедэ хөөрэлдэжэ байна. Москва, 1919 оной майн 1.

АПН-эй фото.

ТАБАН ЖЭЛЭЙ ТҮРҮҮШҮҮЛ

Улаан-Үдын пристаниин коллектив байгша онойнгоо түрүүшын хахадай түсэб болзорһоонь долоон хоногоор урид дүүргэһэн юм. Пристаниин хүдэлмэришэд жэлэй хоёрдохи хахадай түсэбые амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө социалис мүрысөөндэ бултадаа оронхой.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: социалис мүрысөөндэ түрүүлжэ ябаһан командын штурман С. А. Мокров (баруун гарһаа), механик-капитан В. А. Рыжаков, моторист М. И. Таракановский, капитан П. Д. Шунков, шкипер Б. Ц. Ажанов.

Д. БАЛДАНОВАЙ фото.

НАЙДАМТАЙ ХҮН

НАРАНАЙ БАРУУН хойтохи үндэр хадын саагуур ороодхихолоор үдэшын һэрюу унажа, Хушуун-Үзүүрэй айлнуудай газаагуур үхэр малнуудай мөөрэлдэхэ, хүнэт амһартын хангирха, хүнүүдэй «һаа-һэш» гэлдэхэ абяан элихэнээр дуулдана. Баһа хуурай аргалаар табиһан унайн гашуубтар үнэр хамар сорьёхо юм.

Норжома хүгшэн үнеэгээ һаажа дүүргээд, гэр соогуураа энэ тэрэ юумэ хэжэ сүлөөгүй байна. Энэ үедэ хаанашьеб мотоциклын торшогонохо абяан дуулдаад, газаа туласа ерэжэ, «түр-тар» гээд байшаба хэбэртэй.

— Эй, бараһан үнөөхи хүбүүмни хүдэлмэриһөө ерэбэлтэй. Сайгаа түргэн халааха болоол даа,— гээд Норжома Гармаевна һандага һүүхэ болошобо.

Уданшьегүй тооһо, шорой болоһон хубсаһатай Нима-Цырен хүбүүниинь бага эсэһэн янзатай орожо ерэбэ. Тэрээнтэй хамта хүгшэндэ үнинэй танил болошоһон керосин, бензинэй, үшөө ямаршьеб трактор, машинын тоһоной үнэр гэр соогуур үлэ мэдэг дүүрэхэдэл гэнэ.

— Хубсаһаа түргэн һэлгэжэ, нюур гараа угаагаад эдеэлыш даа, үлдөө ёһотойш,—гэнэ эжынь.

— Энэ үдэр гайтайхан халуун болобол. Тракторайм мотоор халахаяа һанажа зобоотоо. Мүнөө Дэдэ-Сутайда харгы заһаха шулуу, шорой зөөжэ байнабди,—гэжэ Нима-Цырен үдэрэйнгөө ажал хүдэлмэри тухай ябууд хөөрэнэ.

ХҮБҮҮНЭЙНГЭЭ дүн сагаан самсаа үмдэжэ, гэрэлэй урда хэды еды үһэеэ һамнаад, мүнөө ехэл яаралтайгаар эдеэлжэ һуухые хараад, хаана ошохошниб гэжэ һуран алдабашье, Норжома хүгшэн дуугарбагүй. Яаруулха, зүрхэ сэдьхэлынь татаха хүн байгаал юм ааб даа. Бүхы наһаараа намай һахижа һууха һэн гү гэжэ досоогоо бодоно. Хүршэ айлнуудай һамгадай заримандаа: «Нима-Цыренэй эжы, хэзээ бэрииие буултахатнайб» гээд ходо асуугаад һаладаггүйе һанаандаа оруулхадаа, зон нэгэл юумэ мэдээ, тухайлаал хадаа тиигэжэ һураа ёһотой. Би юундэ тэрээн тухай мэдэнэгүйбиб. Хүбүүм намдаа юундэ хэлэнэгүйб гэжэ һанахадаа бага гомдоншье алдана. Үгы даа, хүбүүмни тэрэ мэтэеэ намһаа нюухагүй байха, сагай ерэхэдэ хэлэнэ бэзэ гэжэ хүгшэн сэдьхэлээ дүүргэнэ.

— Клуб кинодо ошохошни гү? —гээд эхыгээ асуухада, Нима-Цырен һанааень заһангаа:

— Тиигэхэмни, һонин кино гарахань гэлсэнэ һэн. Эжы, үни болохотүй ерэхэб даа,—гэжэ хэлээд ябашаба.

Гараһан хойнонь «хүбүүмни хүнэй зэргын хүн болобо гээшэ. Эсэгынгээ нэрэ нэрлүүлбэ. Тээсгэн хабарай тарилгын дүнгөөр колхоз соогоо мүрысөөндэ түрүү һуури эзэлжэ, алтан час шанда хүртөө. Намайгаашье баярлуулаа, хүршэ хүбөөгэйнгөөшье урда омогорхомоор байгаа һэн. Юрэдөө хүдэлмэридөө хүнэй хойно ябадаггүй гээшэ ха. Хэрбээ мүнөө эсэгэнь амиды ябаа һаа, ехэл баярлаха, омогорхохо һэн даа. Харатайл дайн сэрэгтэ ябажа бэе муутай болоод, сагһаа урид мордошоо ха юм» гэхэ мэтэ бодолнуудта эзэлэгдэн, хүгшэнэй сэдьхэл бага гунигтайшье болоходол гэнэ.

НИМА-ЦЫРЕН Гончиков наһаар залуушагшье һаа, арбан гаран жэлдэ «Знамя Ленина» колхоздоо трактор, комбайн жолоодожо, ажахы соогоо дүршэлтэй бэрхэ механизатор гэжэ үнинэй магтуулдаг. Һүүлэй зургаан жэлдэ «Беларусь» тракторта хүдэлнэ. Жэлһээ жэлдэ бултанһаа ехэ газар хахалаад байдаг. Нёдондо баһал хабарай тарилгын үедэ колхоз соогоо дэлгэрһэн мүрысөөндэ эрхимлэжэ гараа бэлэй. Даруу номгон зантай, олон үгэгүй, ажалша бэрхэ, урагшаа һанаатай энэ хүбүүе нютагай хүн зон хүтшэн залуутүй хүндэлдэг, магтадаг.

— Зарим механизаторнууд үндэр хада газарта хахалха, тариха болоо һаа гү, али ондоошье хүшэр хүндэ хүдэлмэриин дайралдахада бэрхэшээгээд, гэдэргээ таталдаха, элдэб шалтагаан дурдаха, ошохо аргамнигүй, ондоо хүниие эльгээгты гэхэ. Харин Нима-Цырен тиимэ бэшэ. Һүниин тэгэндэшье бодхоогоод, хаанашье ошо гээ һааш, зай гээд лэ ябаха. Тракторайнь хэзээдэшье ехээр эбдэрээд һаатажа байхыень харахагүйш, ходол бэлэн, дард гэмэ байдаг. Юуб гэхэдэ, тэрэнэ ехэл нарин нягтаар абажа ябана ха юм. Иимэ механизаторнуудтай байхада найдамтай даа,—гэжэ «Знамя Ленина» колхозой главна инженер Бадараа Очирович Бальжинимаев магтадаг.

Мүнөө Нима-Цырен табадахи жэлээ нэгэл «Беларусь» трактортаа хүдэлжэ ябана. Теэд гэрэнь үшөө шэнээргэ зандаа. Энэ нүхэрнай хабарай тарилгын үедэ газар хахална, үрэһэ тарина, зундаа паар элдүүрилнэ, үбһэ тэжээл бэлэдхэлгэдэ хабаадалсана, намартаа ургаса хуряана, үбэлдөө алууһа малай эдихэ үбһэ тэжээл зөөлсэнэ, барилгын модо шулуу шэрэрсэнэ. Тиигэншьегүй аргагүй. Мүнөө ямаршье колхоз, совхоздо ехэнхи хүдэлмэри машина техникын хүсөөр бүтээгдэнэ бшуу. Тиимэһээ «механизаторнууд манай урдаа хараха, найдахал хүнүүднай гээшэ» гэжэ хүдөөгэй зон дэмы хэлсэдэггүй.

Эгээл тиимэ хүнүүдэй нэгэн Нима-Цырен Цыбикович Гончиков болоно.

М. НАМЖИЛОВ.
Мухар-Шэбэрэй аймаг.

ПОЛИТЭМХИДХЭГШЭД—ҮБҺЭ ХУРЯАЛГА ДЭЭРЭ

Тэжээл бэлэдхэлгын халуун үедэ үбһэшэдэй дунда ниитэ-политическэ, соёл гэгээрэлэй хүдэлмэри ябуулха тушаа хэмжээ ябуулганууд КПСС-эй Хоринэй райкомой бюро дээрэ баталагдаба. Мүн энэ асуудал отделенинүүдэй партийна организацинуудай суглаан дээрэ, совхозуудай партийна комитедүүдэй заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдэһэн байна.

Байгша ондо аймагай совхозуудаар тэжээл бэлэдхэхэ үедэ гол түлэб үсөөхэн хүнүүдһээ бүридэһэн звенонууд хүдэлхэ юм. Тиимэһээ звено бүхэндэ агитатор томилогдонхой, тэдэнэртэй семинарнууд үнгэргэгдэбэ. Мүн совхозуудай отделени бүхэндэ партиин райком политэмхидхэгшэдые эльгээнэ. Аймагай эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд, партийна, советскэ, профсоюзай эдэбхитэд үбһэ хуряалгын үедэ политэмхидхэгшэдээр хүдэлхэ юм.

Жэшээлхэдэ, аймагай эд хэрэглэгшэдэй союзай түрүүлэгшэ Б. С. Самбуев Үдын совхоздо, хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй райкомой түрүүлэгшэ Д. Н. Доржиев—Анаагай совхоздо, хэлхээ холбооной линейно-техническэ участогай начальник Г. А. Сафонов Хүрбын совхоздо политэмхидхэгшэдээр эльгээгдэбэ.

Политэмхидхэгшэд гансахан үбһэшэдэй ажалай эмхидхэлэй хойноһоо хараад байхагүй, мүн тэдэнэй дунда социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ, дүнгыень саг сагта согсолжо, олондо дуулгажа байха. агитаторнуудта туһалха.

Партийна организацинуудта туһаламжа болгон тусхай плакат хуудаһан хэблэгдэбэ. Тэндэнь звенонуудай социалис уялга, үдэр бүриинь ажалай дүн, соёл-гэгээрэлэй хүдэлмэриин түсэб (хэзээ кино харуулагдахаб, концерт болохоб гэхэ мэтэ) бэшэгдэхэ.

В. РОМАНОВ,
КПСС-эй Хоринэй райкомой пропаганда ба агитациин таһагые даагша.

ЗАЛУУ МЭРГЭЖЭЛТЭД

Хяагтын гидромелиоративна техникум жэл бүри хэдэн зуугаад залуу мэргэжэлтэдые һургажа, ажабайдалайнь замда үдэшэдэг гуримтай. Һаяшаг тус техникумэй уужам һаруул актова зал соо хүн зон олоороо сугларба. Тоо бүридхэгшын мэргэжэл шудалһан 86 хүбүүд, басагадта дипломууд барюулагдаба. Техникумэй багшанар залуу мэргэжэлтэдэй саашадаа амжалтатай һайнаар ажаллахыень юрөөжэ, эрхимээр һураһан хүнүүдтэ Хүндэлэлэй грамота барюулһан байна.

Р. ЧАГДУРОВА.

Хамтын зөөри химгадаха, арьбалха

ХЭМЖЭЭН АБТАНА

Республикымнай промышленна предприяти, барилга, хүдөө ажахы, эмхи зургаануудта хамтын зөөри хогшолой бүрин хүсэдые, ямараар хэрэглэгдэжэ, ашаглагдажа байһаниие шалгаха ниитын харалга хоёрдохи һарадаа ябажа байна. Энэ хэмжээ ябуулгын гол зорилго хадаа, шалгалтаар дутагдалнуудай элирүүлэгдэбэл, тэдэниие дары усадхаха хэрэг болоно. Тиин хаана, ямар хэмжээнүүдэй абтажа байһан тушаа тобшо мэдээсэлнүүд доро толилогдохонь.

МУХАР-ШЭБЭР. Суулгын совхозой нэгэдэхи тракторна бригадада горючи, түрхидэг тоһо гаргашалга эмхи гуримгүй байгаа. Горючиин, тоһоной амһартануудай хабхатлагдангүй орхигдодог дээрэһээ тэрээн руу тооһо, шорой орожо, нилээдгүй хэмжээнэй нигрол, солидол хэрэгээ болиһон байна. Һалан муугаар хамтын зөөри хадагалжа, совхоздо хохидол үзүүлһэнэйнгөө түлөө бригадын тоо бүридхэгшэ Ч-Д. Будаева мүнгэн яла түлөө, бригадир Д. Пунцукова салингайнгаа гурбанайнь нэгэ хуби даруулха болоо.

Аймагай тоһоной заводто «Забайкалец» колхозһоо ородог һүн шанарайнгаа талаар муу гэжэ тодорхойлогдоо. Гашалангир ехэтэй һү тушааһанайнгаа түлөө жэлэй эхинһээ хойшо колхоз 300 түхэриг яла түлэһэн байна.

Һүнэй шанар дээшэлүүлхэ зохисотой хэмжээнүүдые абахыень, хэнэй гэмээр колхозой гарзада орожо байһаниие тодоруулаад, зэмэтэ хүнүүдтэ эрид хэмжээ абахыень шалгалтын комисси артелиин правленидэ дурадхаа.

* * *

ЯРУУНА. Гүндын совхозой гүүртэ, отаранууд дээрэхи малай тоо толгой бүридхэхэдэ, олон газарта үмсын үхэр, хонин байба. Жэшээлхэдэ, нүхэр В. Абрамовай даадаг отарада үмсын 7 толгой эбэртэ бодо мал, 32 хонин совхозой үбһэ тэжээлээр үбэлжүүлэгдэһэн байна.

Шалгалтын комиссиин материалай үндэһөөр аймагай прокуратура совхозой тэжээлээр үмсын мал харууһалжа байһан хүнүүдтэ эрид хэмжээ абажа эхилээ.

* * *

ЗЭДЭ: Борьёотой совхозой II-дохи отделенидэхи шалгалтын комисси фермын бухгалтер В. Богаева, түб бухгалтериин хүдэлмэрилэгшэ А. Крутлякова гэгшэдэй хуурмаг документ зохёожо, һангай мүнгэ үбэршэлжэ байһаниие элирүүлбэ.

Ажахын зарим участогуудта хүдэлмэриин хүсэнэй дуталдадаг ушарһаа саг зуураар хүдөө тээһээ хүнүүдые ажалда абадаг совхозой гуримда шалгуулан, эдэ хоёр убайгүйшүүл салингай ведомостьдэ элдэб нэрэ обог бэшээд, тэдэнэрэйнгээ түлөө өөһэдөө гараа табижа, туд тултаа 800 гаран түхэриг эдиһэн байна.

Богаева, Крутлякова гэгшэд хүдэлмэриһөө хаюулаад, үбэршэлһэн мүнгэеэ совхозой кассада дары оруулха баатай болоо.

А. СТРЕКАЛОВСКИЙ.

Гоё һайхан тухай хөөрэлдөөн

Скульптура, үгышье һаа—баримал бүтээлнүүд

Урда хэлсэгдэһэнэй ёһоор, искусство хадаа олониитэдэ гоё һайхан тухай һайнаар ойлгуулжа шададаг, хүнэй сэдьхэлдэ һайхан мэдэрэл түрүүлдэг, шэн зориг бадаруулдаг гээшэ һэмди. Скульптура, үгышье һаа—баримал бүтээлнүүд хүнэй ажабайдалда мүн лэ иимэ үүргэ дүүргэдэг ха юм.

Хоёр мянган жэлэй саада тээ скульптор Поликлет шоро шэдэлгээр мүрысөөндэ илаһан хүндэ зорюулжа памятник («Дарифор») бодхооһон юм. Эртэ урдын грегүүдэй хэдэгэй ёһоор, «һайхан сэдьхэлтэй, зориг түгэлдэр эрхэтэн» тухай шэнэ болгон харуулха гэжэ скульптор һанаһан байгаа. Тэрэнэй бодоһондоо хүрэһэнэй гэршэ—тус скульптура мүнхэ наһатай байшоо. Хүн хүл дээрээ тулгалаад, баруун гараа татахаа байһан энэ хүнэй дүрэ дээрэ хүсэ ехэтэ балсангуудые, зоригтой шарайень харахадаа хүн ехэн бахархадаг. Иимэ һайхан бэетэй, хүсэл зоригтой, бэедээ найдангүй хүн байһайб гэжэ сэдьхэдэг бэлэйди. Мүн грегүүдэй вождь Гераклын дүрэ тухай скульптурые хараагүй, тэрэниие мэдэхэгүй хүн энэ дэлхэйдэ үгы шахуу болонхой. Юундэ эдэ бүтээлнүүд иимэ гайхалтай байнаб? Нэгэдэхеэр—тэрэ үеын эртэ урда сагай философиин эгээл һайхан, гүн удхые эдэ зохёолнууд харуулһан байна, хоёрдохёор—тэдэниие зураг харагшадаа адли нэгэ талаһаань бэшэ, харин тойрон ябажа, барижа үзэжэ байгаад, амиды хүнтэй уулзаһан мэтээр харана бшуубди. Тиимэһээ скульптурын зохёол ехэ ойлгосотой.

Эртэ урда сагай үеын үедэ бэе мүнхэлһэн тэршэнүүд—искусствын эдэ бүтээлнүүд бидэндэ хүрэтэр иигэжэ ерээ.

Гэхэтэй хамта шэнэлэн һэргээхэ үе сагай гайхамшаг зурааша гэлсүүлдэг Микельанджелло 16-дахи зуунай үедэ «Давидай» дүрые эртэ урда сагай түүхэһээ уламжалан бэелүүлээшье һаа, өөрһөөнь урданай скульптурна зохёолнуудай шэглэлдэ шэнэ шэнжэ олгоһон байна. «Давид» —тэмсэлэй һүлдэ. Геройнь бүхы хүсэ шадал илалтада зорюулагдаһан. Микельанджелло энэ скульптураяа Флоренциин арадай эрхэ сүлөөгэйнгөө түлөө тэмсэжэ байха үедэ бүтээһэн юм. Тиимэһээ «Давид» эхэ орондоо үнэн сэхэ байхые, ами бэеэ гамнангүй үгэжэ шадаха тэмсэлшэ хүнэй образ харуулна. Иигэжэ скульптурада гоё һайхан хүнэй бэеын дүрэ, тэрэнэй һайхан сэдьхэлһээ гадуур граждан удха бии болоһон байна. Микельанджеллын тус памятнигые Флоренцидэ тодхолго бүгэдэ арадай һайндэр болоһон түүхэтэй.

Энээнһээ хойшо тэбхэр гурбан зуун жэл үнгэрөөд байхада, француз скульптор Роден «Мыслитель» гэжэ гайхамшаг зохёол бүтээгээ һэн. Эндэ нилээд хүндэхэн ажабайдал үзэһэн, наһаараа ажал хэһэн, уйдхар гашуудалда абтаһан хүнэй образ харуулагдана. Энэ хүн гүнзэгы бодолдо абтанхай. Хүдэр бэеынь бүхы шүрбэһэ һудаһан зангидагдаһан, шанаагаа тулаһан балсанта гарынь, нюурайнь уршалаанууд,—эдэ бүгэдэ тэрэнэй толгой соо бусалжа байһан бодолнуудые бүри элеэр харуулна. Энэ бодолынь мүн эрдэмтын дүрөөр харуулжаш болохо байгаа. Тиибэлнь «Мыслитель» мүнхэ наһатай бэшэ үлэжэ болохо һэн. Юундэб гэхэдэ, тэрэнэй образ типическэ бэшэ гэхэ гү, али бүхы ажалша хүнэй зоболон, ажабайдалай түлөө тэмсэлэй зоболон харуулһан бэшэ, харин хурса ухаатай хүнэй дүрэ болоод үлэшэхэ байгаа. «Мыслитель» тиимэ бэшэ. Энэ скульптурые эрдэмтэшье, уран зохёолшошье, миин хүдэлмэришэшье харахадаа тэрэнэй шарайда, бүхы дүрэдэнь өөрынгөө бодолнуудые уншадаг. Тиигэжэ тус зохёол мүнхэ наһатай болоо. Иигэжэ скульптура ехэ бодол харуулдаг болоһон байна.

Бидэ мүнөө элдэб үедэ олон ондоо удха шэнжэтэй скульптурын зохёолнууд бүтэдэг байгаа гэжэ ойлгобобди. Уран зураашад энэ удхаараа өөрынгөө үе сагай эрилтэнүүдые, өөрынгөө үеын хүнүүдэй тэмсэлэй замые харуулхаһаа тадна, һайн һайхан тээшэ уряалдаг байгаа. Иигэжэ ямаршье һайн зохёол арадай ажабайдалтай нягта холбоотой болоно. Скульптура хүн зондо урдахи ерээдүйгөө ойлгоходонь туһална, тэдэнэй сэдьхэлдэ һайн һайхан мэдэрэл, гүнзэгы бодол түрүүлжэ, айхабтар ехэ хүмүүжүүлхы үүргэ дүүргэдэг байна. Үнэнтэ искусствын зохёол боложо шадаһан скульптура гээшэ үе сагайнгаа философско удхын гэршэ, арад зоной оюун сэдьхэлэй гэрэл, һайн һайхан тээшэ эрмэлзэлэйнь һүлдэ байдаг юм. Тиимэһээ тус зохёолой ашаар хүн түрэлтэнэй түүхын асари ехэ алхамуудые ойлгожо болохоор гээшэ.

Жэшээнь, совет скульптор В. И. Мухинагай «Хүдэлмэришэн ба колхозник» гэһэн монумент мүнөө сагай шэнжые харуулһан дабтагдашагүй герб мүн гэжэ мэргэжэлтэд зүб хэлсэдэг ха юм. Хүнэй зоригой мохошогүй эрмэлзэл, хани халуун сэдьхэлэй нүхэсэл, эгүүридэ мүнхэ сурталай бэелэл, золто ажалай баяр, жаргал үхэл хоёрой тэмсэл, залуу наһанай зориг харуулһан энэ скульптура мүн социалис обществын гол удхые дэлгэдэг. Баатар гартаа Балта Хадуур хоёрые бариһан хүбүүн басаган хоёр бидэнэй харахада наран тээшэ, жаргалта һайхан ерээдүй тээшэ, коммунизм тээшэ тэгүүлжэ ябаһаар харагдадаг. Тэдэнэй энэ ехэ эрмэлзэл соо айхабтар ехэ хүсэн зангидагданхай. Энэ хүсые дараха ямаршье хүсэн юртэмсэдэ үгы. Иигэжэл бидэ «Хүдэлмэришэн ба колхозник» гэһэн скульптура уншадаг гээшэбди.

Дээрэ дурсагдаһан жэшээнүүдһээ бидэ скульптурада имагтал хүн харуулагдадаг гэжэ ойлгобобди. Тэрэнь хоёр янза байдаг. Нэгэдэхинь—монументальна скульптура болоно. Энэмнай хото городуудай гэрнүүд болон барилгануудтай холбоотой. Мартагдашагүй үе сагуудые харуулһан хэдэн олон дүрэнүүдһээ бүридэһэн тэдэ монументнүүд үйлсэнүүдтэ, ниитын газарта табигдадаг. Эдээндэ гэр байрашье хэрэггүй, ехэнхидээ газаа түхеэрэгдэдэг. Хоёрдохинь—станково скульптура. Эдэмнай музей болон дэлгүүрэй газарта тусхай табюур, һуури дээрэ түхеэрэгдэһэн хадаа иимэ нэрэтэй болоо. Станково скульптура элдэб олон янзын байдаг. Хүнэй сэдьхэлэй бодол харуулһан бишыхан портредһээ эхилээд, ажабайдалай элдэб үеые харуулһан дүрсэ-зурагууд хүрэтэр тус жанрта ородог. Энэ жанрай арга боломжонь (хүндэ ойлгуулхынгаа талаар) угаа ехэ юм. Скульптор М. А. Чижовой «Оһолдо ороһон таряашан» гэжэ скульптура хүдөөгэй хүнэй урдын хүндэ хүшэр байдал аргагүй үнэхөөр зурагланхай. Бишыхан хүбүүнтэеэ зэргэлжэ һууһан үбгэжөөлэй һанаан үнөөн болоһон шэгые харахадаа, тэрээндэ туһалха дуран хүрэдэг. Сай уулгажа амаруулха гэһэн бэшэ, харин энэ хүниие тиимэ дорой болгоһон тэрэ социальна байдалыень үзэн ядаһан мэдэрэлдэ абтахаш. Тиимэ мэдэрэл түрүүлхэдээл энээхэн гартаа дүмэжэ бариха бишыхан дүрэ ёһото искусствын зохёол боложо, ехэ үүргэеэ дүүргэжэ эхилнэ бшуу.

Скульптурын зохёол бүтээһэн уран зураашад ехэнхидээ шабар хэрэглэдэг. Энэ материал элбэг, үнэгүй, хэрэгтэй сагтаа хатуушье, зөөлэншье болгожо болохо юм. Зүгөөр шабараар дүрэнүүдые хэхэдэ түргэн эбдэрдэг, түтдэрхэ, бутарха. Тиимэһээнь скульпторнууд тэрэ дүрынгөө хэб шабарта сохёод, һүүлэрнь гипсээр шудхадаг юм. Гипсһээ ондоо түмэрөөр, шэрэмээр, гууляар, модо шулуугаар хэжэ болохо. Илангаяа гуулин дүрэнүүд мүнхэ наһатай байхаяа һанадаг. Ямар удхатай, ямар юумэндэ хэрэглэгдэхэ скульптура бүтээгдэхэ байнаб, тэрэнһээ дулдыдажа материал хэрэглэгдэдэг. Жэшээнь, ехэ томо дүрэ хэхэдэ, хатуу материал болохо, харин жэжэхэн аад, угалза, һорьбо, нуталаа ехэтэй дүрэ хэхэдээ, зөөлэн материал хэрэглэхэдэ һайн байдаг.

Гадна наранай, зайн галай гэрэл хэрэглэжэ шадабал, скульптор хэһэн бүтээлээ ямар шэди хэрэглээ гээшэб гэжэ һанахаар гоё һайханаар үнгэтүүлэн, элдэб нугалбари, шэнжэ, шэнэ түхэл гаргажа шададаг. Жэшээнь, элитэ совет скульптор С. Т. Коненков басаганай дүрэ шадамараар хээд, эртэ урда сагай грегүүдэй илалтын бурхан Ники гэгшын нарые үгэхэдөө, энэ дүрэеэ нээрэе айхабтар һайханаар харуулжа шадаһан байдаг. Мрамор ехэ хатуу юм. Тэрээн дээрэ шэг шарайн шэнжэ харуулхын тула нугалбари, зурлаануудые гаргахань бэрхэтэй юм. Тиимэһээ Коненков гэрэл, туяа хэрэглэжэ шадаһанһаа тиимэ үнэхөөр амиды хүн мэтэ басаганай дүрэ зураг бүтээһэн байна бшуу. Гоё һайхан монументальна памятник бүтээхэдэ мүн лэ бэлэн бэшэ юм. Энэмнай олон түмэн хүн зоной нюдэн доро саг үргэлжэ үдэрэй нарандашье, һүниин харанхыдашье, зайн галдашье харагдажа байха болоно. Тиимэһээ тэрэ алишье талаһаань харахада адли ойлгогдохо, дүрсэеэ алдахагүй ёһотой. Ленинградтахи I Петр хаанда зорюулагдаһан тиимэ памятник монументальна скульптурын шэдитэ бүтээл мүн гэжэ тоологдодог. Харахада I Петр морёор гүйлгэжэ ябана гэжэ һанахаар байдаг. Юундэ тиимэб гэхэдэ, тэрэ гурбан тээһээ Адмиралтейсвын, Исакиевска соборой, Сенадай ба Синодой байшангуудаар, мүн Нева мүрэнөөр хүреэлээтэй байхадаа тиигэжэ харагдана. Гадна энэ һүр ехэтэ гүйдэл түргэн хүгжэлтэтэ тэрэ үеын сагые харуулна, Петр хаанай хэлбэришэгүй зориг, хатуу досоохи, эрид һанаан бидэндэ нюдэнэймнай урда эли байна.

«Арадта мэдээжэ хүнэй дүрэ мүнхэлхэ гэбэл, заал һаа тэрэнтэй газаа талаһаа адли скульптура бүтээхэ гэжэ оролдохогүй, харин тэрэнэй сэдьхэлэй бодол, зан абариие гаргаха шухала»,—гэжэ Роден хэлэһэн байдаг. Энэ тон зүб. Скульптор гээшэ геройнгоо сэдьхэл бодол, зан абариие харуулхадаа, мүн монументальна скульптурада тэрэ үе сагайнгаа гол шэнжые оруулхадаа ёһото искусствын бүтээл бэелүүлнэ. Иигэжэ тэрэ зохёолоо ажабайдалтай холбон, тэрээндэ искусствын хүсөөр нүлөөлнэ.

Арад олондо искусствын нүлөөн айхабтар шухала юм. Манай совет искусство коммунизм байгуулжа ябаа мүнөө үеын хүнүүдые дүрбэн тэгшээр хүмүүжүүлхэдэ, тэрээндэ түрүү сурталай, һайхан мэдэрэл, аха дүүгэй хани нүхэсэл нэбтэрүүлхэдэ туһална. Тиимэһээнь манай Коммунис парти, Совет правительство социалис искусствын саашадаа хүгжэхэ хэрэгтэ онсо анхаралаа хандуулдаг гээшэ. Энээнэй ашаар уран зохёолой, зурагай, хүгжэмэй, скульптурын гайхамшаг бүтээлнүүд жэл бүри олошоржо, арад зоной нюдэнэй хужар, шэхэнэй шэмэг, сэдьхэлэй баяр боложол байдаг.

С. МУНГАЛОВА,
искусство шэнжэлэгшэ.

«ЗАЛУУШУУЛАЙ БА СТУДЕНТНҮҮДЭЙ БУХЭДЭЛХЭЙН IX ФЕСТИВАЛЬ»

гэһэн мүнгэн ба эд хэрэгсэл шүүхэ бүхэсоюзна лотерей

«Залуушуулай ба студентнүүдэй бүхэдэлхэйн IX фестиваль» гэһэн мүнгэн ба эд хэрэгсэл шүүхэ бүхэсоюзна лотерей 1968 оной хоёрдохи хахадта 50 миллион түхэригөөр гаргаха гэһэн шиидхэбэри ВЛКСМ-эй Центральна Комитет, СССР-эй Залуушуулай организацинуудай комитет баталан абаба. Тэрэнэй 25 миллион түхэригыень улад зон эд хэрэгсэлэй. болон мүнгэнэй шүүбэри болгон абаха байна. Шүүбэринүүдэй тоодо —2100 «Волга», «Москвич», «Запорожец» гэжэ автомобильнууд, элдэб түхэлэй 1400 мотоцикл, 3700 мотороллер болон мопедүүд, олон тоото велосипедүүд, кино-фотоаппарадууд, аяншалагшадай эд хэрэгсэл, культурна ба спортивна эд хэрэгсэл оролсоно. «Спутник» гэжэ залуушуулай аяншалга эмхидхэхэ уласхоорондын бюрогой, залуушуулай аяншалгын лагерьнуудта гү, али манай Эхэ ороной түүхэтэ газарнуудаар аяншалха путёвконуудые лотерейн биледээр мүн лэ шүүжэ болохо юм. Дүн хамта 8 миллион 700 мянган эд хэрэгсэлэй ба мүнгэнэй шүүбэри наадагдаха байна.

Лотерейһээ ороһон олзо доход Залуушуулай ба студентнүүдэй бүхэдэлхэйн IX фестивальда совет делегациин хабаадалгатай холбоотой гаргашануудые хаарюулха, мүн залуушуулай дунда спортивна ба ниитэ-оборонно хүдэлмэри улам һайжаруулха, комсомолой ба пионернүүдэй хүдэлмэридэгшэдые бэлдэхэ, мэргэжэлыень дээшэлүүлхэ, залуушуулай хэблэлэй, полиграфиин предприятинуудые, залуушуулай аяншалгын лагерьнуудые бариха хэрэгтэ хэрэглэгдэхэ байна.

Лотерейн биледүүд 50 мүнгэтэ байха, эдэ биледүүд комсомолшууд болон залуушуулай дунда, сэрэгэй алба хэгшэдэй ба бусад улад зоной дунда бүрин һайн дуранай ёһоор комсомолой организацинууд тарааха юм.

1969 оной январиин 15-да Москвада тиражынь болохо байна.

ЭЛҮҮР ЭНХЫН БУЛАН

БАЙГААЛИИН БЭЛЭГ ЗҮБӨӨР ХЭРЭГЛЭЭ!

Зунай һайхан сагые зүбөөр хэрэглэжэ шадабал, бэе элүүржүүлгэдэ ехэ ашатайнь мэдээжэ бээ. Гэбэшье наранда бэеэ шараха, уһанда орохо ёһо гурим мууса сахидагһаа заримашуул бэедээ туһа хүргэхын орондо, тодхор шэрэжэ болодог. Ушар тиимэһээ эндэ нэгэ хэды һануулга, зүбшэл хэлэлтэй ха гэжэ һанамаар.

Уһанай температурын 17—20 градус дулаан болоходонь уһанда оролгын хаһа эхилдэг. Уһанда орожо дадаад байхадаа, 12 градус температуратайдашье шунгахада хамаагүй.

Халуудажа ерэһэн бэеэрээ гансата уһа руу тэгүүлэнгүй, хубсаһаа тайлажа, 10—15 минута соо һүүдэр газарта һуужа һэрюусээд, уһанда орохо хэрэгтэй. Үнгэрмэ удаан уһанда умбажа, бэеынгээ дагжа һүрэтэр даарража болохогүй. Яахадааб гэхэдэ, уһан хүнэй бэеын халууе агаарта орходоо 4 дахин түргөөр татадаг. Уһанда ороходоо бэедээ тааруулһан хубсаһа үмдэхэ, уһанһаа гараад нойтон хубсаһаяа заатагүй һэлгэхэ шухала.

Болохо зэргэ сооно, шадаал һаа үдэр бүри уһанда шунгабал, бэедэ ехэ ашатай. Тиихэдээ түрүүшын үдэрнүүдтэ үдэрэй нэгэ уһанда орохо, саашадаа уламжалан үдэртөө хоёр—үглөөгүүр эдеэлһэнэйнгээ һүүлээр 1,5 час болоод, үдын эдеэнэй хойто тээ 2—3 час үнгэргөөд, шунгажа болоно.

Уһан гэээшэ хүнэй бэедэ юрэнхы һайн нүлөө үзүүлдэг, хүниие эдеэндэ дуратай болгодог, хүйтэ абаһанһаа үбшэлхэ аюулһаа аршалдаг. Мэнгээрһэн хоолойн ханяаданай (астмын), полимиэлит үбшэнэй үлэгдэлые усадхаха хэрэгтэ уһанда оролго тамаралга маша туһатай. Уһанай аша туһаар хүндэ үбшэнһөө мултарһан жэшээнүүд олон. Астмаар үбшэлжэ ехэ ядардаг болоһон Н, гэжэ басаган уһанда оро ороһоор бэеэ һайжаруулжа, һүүлэй һүүлдэ дэлхэйдэ мэдээжэ спортсмен, уһанда тамаралгаа оло дахин чемпион болоһон байна.

Үлэмжэ ехэ маряатай, тарган хүнүүдэй уһанда орожо шэгнүүрээ хорооходонь ехэ аятай. Гэбэл уһанда шунгаха бүринь 150—250 граммаар шэгнүүрынь доошолдог. тиигэжэ нэгэ зунай туршада 6—8 килограммаар туража болоно.

Бэеынгээ элүүрые һайжаруулхын тулада агаарай, наранай аша туһа мүн хэрэглэдэг гээшэбди. 19—20 градус дулаан агаар хүнэй нюсэгэн бэедэ наартай һайнаар нүлөөлдэг. Агаарай ванна абахын тулада заатал һаа газаа һууха гэлтэгүй, сонхоёо нээгээд, гэртээ 30—60 минутын туршада нюсэгэн бэеэрээ байхада болоно.

Наранда бэеэ шарахада таатай һайн саг—үглөөнэй 10-һаа үдэрэй 2 час болотор юм. Түрүүн 5—8 минута соо, саашадань үдэр бүри 10—15 минутаар нэмээн, 40—60 минута хүрэтэр наранда шаруулха хэрэгтэй. Тиихэ хоорондоо 5—10 минутын туршада һүүдэртэ орожо забһарлаха шухала. Бэеэ үлэмжэ ехээр наранда шаражархибал, толгой эрьежэ эхилхэ, зосоо бөөгнэрхэ, зүрхэн түргөөр сохилхо, үргэһэ нойр хүрэхөө болидог.

Наранда шаража, «хүрин хара болохомни гээшэ гээд, зарим нэгэшүүл гансата хэдэн часай туршада наранда хэбтэжэ, үдэшэниинь хамаг бэеэ халуу бусалгажа дарьбаганүүлһан, мэнтэгээ улаан болошоһон юумэ арай гэжэ гэртээ ерээд, хүдэлхэш тэнхээгүй һал хэбтэшэдэг. Иимэ арга хүндэ туһа болохогүй, харин хоро хүргэдэг юм. Зүрхэ үбшэнтэй, гипертонитай, толгойгоо эрьедэг хүнүүдэй наранда шаруулангүй ябаһан дээрэ, яахадааб гэхэдэ, үбшэниинь һэдэржэ болохо. Ямараар, хайшан гээд байгаалиин ашые хэрэглэбэл һайн бэ гэжэ хүн бүхэн өөрынгөө дүршэл дээрэһээ тухайлха, врачнуудай зүбшэл һанамжануудые хараадаа абаха бээзэ гэжэ найдагдана.

Наран, агаар, уһан хүнэй ашата хани юм. Тэдэниие зүбөөр хэрэглэжэ, бэе махабадаа элүүржүүлхын тулада зунай һайхан сагые ашатайгаар хэрэглэе!

Л. ИЛЬИНА,
республикын физкультурна диспансерэй врач.

ХИЛЫН СААНАҺАА

ТЕЛЕФОН ★ ТЕЛЕГРАФ ★ РАДИО

Таршаатай тэмсэхэдэнь СССР туһална

АДДИС-АБЕБЭ. (ТАСС). Сүл гүбиин таршаагай добтолготой тэмсэхын тулада, Совет правительствын зүгһөө Эфиопидо дамжуулан үгэхэ болоһон 100 тонно хорото химикадуудһаа 10 тонныень тээһэн «АН-12» гэжэ совет самолёт үсэгэлдэр үдэшэлэн Аддис-Абебын аэропортдо бууба. Эфиопиин хүдөө ажахын министр Текле Хавариат гэгшэ Эфиопидо тохёолдоһон түбэгтэй бэрхэ сагта хани ёһоной туһаламжа үзүүлһэнэйнь түлөө Совет правительствада халуун баясхалан хүргэһэн байна.

Сан-Себастьянда болоһон кинофестивалиин шангууд

САН-СЕБАСТЬЯН. (ТАСС). Эндэ уласхоорондын XVI кинофестиваль болоҗо дүүрээ. «Длинный день агонии» гэһэн Англи фильмын эрхим режуссуриин түлөө «Ехэ алтан дунгар» гэдэг эрхим шан барюулагдаа. Тэрээн сооно дайн сэрэгэй һүртэ аюул харуулагдаа юм. «Огторгойдо гансал басагад» гэжэ совет фильм богони метражна эрхим фильм гэжэ тоологдоо. Тэрээндэ «Алтан дунтар» гэжэ шан үгтэхэ болоо.

Энээнһээ гадна «Бабье царство» гэжэ совет фильмдэ драмматическа хүсэтэй һайн образ харуулһанайнь түлөө совет артистка Римма Марковагай эрхим мэргэжэлые жюри тэмдэглэбэ.

Урда Вьетнамай патриодуудай амжалтанууд

ХАНОЙ. (ТАСС). Урда Вьетнамай Арадай сүлөөлэлгын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй сэрэгшэд Митхо гэжэ провинцида январиин 31-һээ хойшо дайсанай 16 мянган солдадууд болон офицернүүдые, тэрэ тоодо 2400 американ сэрэгэйхидые хүлһөөнь буулгаһан, хэдэн зуугаад сэрэгэй машинанууд, судна нуудые үгы хэһэн байна.

Меконг мүрэнэй адагта Урда Вьетнамай патриодуудай түйлаһан амжалтада зорюулагдаһан түрүү статья соогоо «Нян Зан» газетэ энээн тухай мэдээсэхэ зуураа, гансахан июнийн 16-да тус провинцида Урда Вьетнамай Арадай сүлөөлэлгын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй сэрэгшэд дайсанай 1500 солдат, офицернүүдые хүлһөөнь буулгаба гэжэ бэшэнэ.

Америкын солдадууд хоргодохо газараа олобо

СТОКГОЛЬМ. (ТАСС). Америкын үшөө 13 сэрэгэйхид Вьетнамда США-гай хэжэ байһан дайн байлдаае буруушаажа, сэрэгэй албанһаа тэрьедээд, мүнөө Швецидэ ошожо хоргодохо газараа олобо. Хари гүрэнэй хүнүүдэй хэрэг эрхилхэ түрэнэй комиссиин мэдээсэһэнэй ёһоор, Америкын 81 солдадууд Швецидэ бэеэ далдалха газар олонхой.

Номгон далайдахи ядерна туршалга

ПАРИЖ. (ТАСС). Франс Пресс агентствын корреспондентын дамжуулһанай ёһоор, Номгон далайдахи Муруроа гэжэ олтирог дээрэхи полигондо Франци ядерна түхеэрэлгын туршалга хэжэ, дахинаа тэһэлээд үзэһэн байна.

Франциин зэбсэгтэ хүсэнүүдэй министерство хадаа дунда зэргын хүсэтэй ядерна түхеэрэлгэ тэһэлэгдээ гээд мэдээсэһэн байгаа.

ОАЕ-гэй СҮЛӨӨРЭЛГЫН КОМИТЕДЭЙ СЕССИ

АЛЖИР. (ТАСС). Нацинуудай ордоной байшангай үбэр талада Африкын хэдэн олон гүрэнүүдэй түгүүд налбажа байнхай. Африкын нэгэдэлэй эмхи Алжирай ниислэл хото шадар өөрынгөө 13-дахи сессидэ суглараа.

Тэрэнэй хүдэлмэридэ Алжирай, Конгын (Киншаса), Эфиопиин, Гвинейн, Нигериин, Угандын, ОАР-ай, Сенегалай, Сомалиин, Танзаниин, Замбиин түлөөлэгшэд хабаадалсаба. Энэ комитет хадаа эрхэ сүлөөгэй ба бэеэ даанхай байхын түлөө, колониальна дарлалтатай, империализмда эсэргүү тэмсэлдэ, Африкадахи национальна сүлөөрэлгын хүдэлөөндэ туһаламжа үзүүлхэ зорилготой юм.

Тус комитедэй мүнөөнэй сессиин зүблэхэ зүйлнүүд гэхэдэ: Национальна сүлөөрэлгын элдэб эмхинүүдэй ажал ябуулгые тааруулан хүтэлхэ, мүн национальна сүлөөрэлгын хүдэлөөндэ туһаламжа үзүүлхэ асуудалнууд болоно.

Сессидэ хабаадагшад хадаа колониальна болон үндэһэ яһанай дарлалтада үшөө зобоһоор байһан Африкын арадуудай сүлөөрэлгын тэмсэлые бэхижүүлхэ болон үргэдхэхэ онол арга хаража үзэхэ юм.

Комитедэй сессиин нээгдэхэ дээрэ Алжирай Революционно Соведэй түрүүлэгшэ Хуари Бумедьен үгэ хэлээ. Африкын хэдэ хэдэн арадуудай колониальна дарлалтын хашалан, зоболон үзэжэ байһан сагта Африка бүрин эрхэтэ түби болонхой гэжэ бэеэ тооложо шадахагүй байна гээд Алжирай гүрэнние толгойлогшо тэмдэглээ.

Шэнэ түхэлэй нацизмда эсэргүүсэн тэмсэхые уряална

БОНН. (ТАСС). Нюренбергын «залуу социалистнууд» гэжэ эмхи Германиин Федеративна Республикадахи неонацизмын нүлөөндэ эсэргүүсэн эрид шууд тэмсэхые уряалһан байна.

Тиихэдээ шэнэ түхэлэй нацистнуудай национал-демократическа партитай хэгдэхэ тэмсэл халирхай байха ёһогүй гэжэ тус эмхи тэмдэглэнэ.

Мүнөө Германиин Федеративна Республикада фашис диктатурын шэнэ түхэл бии болохо аюул тохёолдобо. Энээниие усадхахын тулада айхабтар ехэ хүдэлмэри ябуулха шухала. Мүн тиихын тулада, демократиие аршалха гэжэ үнэхөөрөө хүсэһэн хүсэнүүд нэгэдэхэ зэргэтэй гээд мэдүүлгэ соо хэлэгдэнэ.

ИРАГТА УРБАЛТА БОЛОБО

ПАРИЖ, июлиин 17. (ТАСС). Ирагай ниислэл хотодо гүрэнэй урбалта болобо гэжэ мүнөөдэр үглөөгүүр Багдадай радио дамжуулба. Тэрэниие бүлэг сэрэгэй офицернүүд толгойлһон байна.

Франс Пресс агентствын корреспондентын Багдадһаа мэдээсэһэнэй ёһоор, Ирагта «хүтэлбэрилхы революционно совет» гэдэг бии болгогдоо. Ирагай президент Ареф гэгшэ бүхы тушаалнуудһаа таргагдаад, хилын саана сүлэгдөө. Премьер-министр Тахер Яхья, Ирагай армиин генеральна штабай начальник Ибрагим Фейсал Ансари гэгшэд мүн лэ тушаалһаа буулгагдаа.

Энэ урбалтын уг зорилго хадаа «национальна нэгэдэлтэй болохо», «хуули ёһо сахиха болон демократическа эрхэ сүлөө хангаха» гэһэн байна гэжэ «хүтэлбэрилхы революционно соведэй» коммюнике соо хэлэгдэнэ. Хүтэлбэрилхы совет улад зондо хандажа, тэнюун түбшэн байхые уряалба. Город соо комендантска час соносхогдоо.

Ирагай шэнэ хүтэлбэрилэгшэд уласхоорондын талаар Ирагай баталһан бүхы договор хэлсээнүүдые хүндэлхэ юм гэжэ тэрэ найдуулһан байгаа.

ИРАГАЙ ШЭНЭ ПРЕЗИДЕНТ

БЕЙРУТ. (ТАСС). Ирагай республикын президентээр революционно командованиин совет генерал Ахмед Хасан Бекр гэгшые һунгаба гэжэ Багдадай радио мэдээсэбэ.

Генерал Бекр хоёр дахин ойр зуурахана, 1963 ондо премьер-министрэй тушаалые дааһан юм. Тиихэдэ 1963 оной ноябрьһаа 1964 оной январь болотор тэрэ Ирагай вице-президент байһан.

Леониин правительствын байдал найдалгүй болоо

РИМ. (ТАСС). Леоне гэгшын толгойлдог нэгэ партийна шэнэ правительствын программые зүбшэн хэлсэлгэ Италиин сенадта боложо дүүрэбэ. Тиигээд министрнүүдэй шэнэ кабинедтэ этигэл найдабари үзүүлхэ тухай асуудалаар дуугаа үгэлгэ болохо юм.

Үгэ бүляалдаан болоһон дээрэһээ харахада, коммунистнуудай болон пролетарска социалистнуудай зүгһөө шэнэ правительствада дурагүй, мүн тэрэнэй программые христиан демокрадуудай тон болгоомжотойгоор һайшаадаг байһаниинь элирбэ.

Премьер Дж. Леоне, мүн тэрэнэй министрнүүд өөһэдынгөө партиин нэрэ дээрэ хэгдэһэн шанга шүүмжэлэл шагнаха баатай болоо.

Энэ шэнэ кабинедтэ этигэл найдабари үзүүлжэ болохо. байбашье һаа, хамаг бүхы юумэн Италиин нэгэдэмэл социал-демократическа партиин түлөөлэгшэдһөө дулдыдаха юм гэжэ хэблэл бэшэнэ. Хэрбээ тэдэнэй заседаниин зал сооһоо гаража ошоо һаань, правительство тон бишыхан олонхиин дуу абаха болоно.

ВЬЕТНАМДАХИ ХИМИЧЕСКЭ ДАЙН

ЛОНДОН. (ТАСС). Америкын сэрэгэй командовани Урда Вьетнамдахи химическэ дайе эрид шангадуулха һанаатай юм ха. Энээн тухай «Дейли Телеграф» газетын корреспондент Сайгонһоо бэшэнэ. Ой модотой, хээрэ талатай, уһа намагтай, сагаан будаа таридаг үргэн ехэ газар нютагууд мүнөө хооһон хубхай болгогдонхой. Тиихэдээ самолёдууд болон вертолёдууд дээрэһээ элдэбын химическэ зүйлнүүдые хаяжа, ургамалнуудые үгы хэдэг ушарһаа иимэ болобо гээд тэрэ статья соо хэлэгдэнэ.

Үшөө 9 американец дайлалдахаа арсаба

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Вьетнамда болоҗо байгаа жэршүүритэ дайнда хабаадалсаха дурагүй байһан дээрэһээ, үшөө 9 американ сэрэгэйхид армида алба хэхэһээ арсаба.

АП агентствын мэдээсэлэй ёһоор, Америкын агаарай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй сержант, хоёр матрос, табан солдат, далайн ябаган сэрэгшэ өөһэдынгөө частьнуудһаа тэрьедэжэ ошоод, мүнөө Сан-Францискын нэгэ һүмэдэ байрланхай. Вьетнамда болоҗо байгаа дайниие буруушаажа үсэгэлдэр 48 часай мүргэл хэжэ эхилһэн, мүн тэдэнтэй һаналаа нэгэдэнги священнигүүдтэй хамта тэдэнэр бэеэ гэнжээр хүлиһэн байха юм.

Засагаархин тэдэниие «бодхуултаһанай» түлөө арестовалха һанаатай.

Китакюсюда буруушаалгын митинг болобо

ТОКИО. (ТАСС). Китакюсюда (Фукуока гэжэ префектура) июлиин 17-до митинг болоҗо, Японой газар дээгүүр Америкын сэрэгэй ашаануудые шэрэхэ ябадалые тус городой улад зон буруушааһан байгаа. Тэрэ үдэр һомо хэрэгсэл тээһэн хэдэн вагонуудай тус городой түмэр замай станци дээрэ хүрэжэ ерэһэнэй дашарамда, тэндэхи улад зон иимэ буруушаалга хэбэ.

Митингын һүүлээр болоһон жагсаалда хабаадагшадай болон полициин хоорондо тулалдаан болоһон байгаа. Демонстрацида хабаадалсаһан хэдэн хүнүүдые полици барижа хааба. Тэдэнэй дунда городой промышленна предприятинуудай хүдэлмэришэдэй профсоюзуудай эдэбхитэд бии.

Японда болоһон гэнтын аюул

ТОКИО. (ТАСС). Гурбан хоногто ороһон аадар бороо Японой 12 префектурын улад зондо тон ехэ гарза хохидол ушаруулба. Хурын уһан дээрэһээ гол мүрэн үерлэһэн, харгынууд, гэр байшангууд һандаргагдаһан байна. Осакада 3 мянга гаран, Нарада мянга гаран гэр байра уһанда абтаһан, һандаргагдаһан байха юм. Амагасаки гэжэ городто хэдэн олон айл бүлэ сагаан талада үлэбэ. Тоттори, Симанэ гэжэ префектурада олон зуугаад гэр байшангууд һандаргагдаа. Осакын оршондо, Японой урда талын газар нютагуудаар түмэр замаар болон автомобильнуудаар ябалга зогсонхой.

СПОРТЫН ҺОНИН

ТҮРҮҮШЫН ХАХАД ДҮҮРЭХЭНЬ

СССР-эй хоёрдохи бүлэгэй «А» классай футболистнуудай дунда түрүү һуури эзэлхын түлөө эхилһэн мүрысөөнэй ээлжээтэ—арбан юһэдэхи уулзалга үнгэргэгдэбэ. Нааданай тэн хахадай дүүрэхын тэндэ али командын футболистнууд шадамар бэрхээр наадажа, урагшаа дабшажа ябанаб, али командань гэдэргээ—һүүл барилсажа ябана хаб гэһэн асуудалда нэн түрүүлэн харюусаад үзэе.

Хабарһаа хойшо үнгэргэгдэһэн нааданай таблица хаража үзэхэдэ, эрхимлэжэ ябагшадаа хүсэхые оролдоһон командануд яһала амжалтатай. Тэдэнэй тоодо Шэтын СКА, Омскын «Иртыш», Ферганын «Нефтяник», Хабаровск, Владивосток городуудай футболистнууд оролсоно. Зүгөөр, хазаха гэхэдэ дүтэшье һаа, тохоногтоо хүрэхэгүйн гэдэгтэл, абаһаар урагшаа дабшаһан командануд мүнөө болоходо, һүүлшын һуури тээшэ һолжоржо захалһаниинь харамтай. Тиимэ командануудай дунда манай Улаан-Үдын «Сэлэнгэ», Новосибирскын СКА, Эрхүүгэй «Аэрофлот», Томскын «Томлес» командануд оролсохо болоно. Дурсагдагша городуудай футболистнууд эхилэн наадахадаа яһала һайн бэлэдхэлтэй гэхээр, уулзалга бүхэнөө шадамар бэрхээр үнгэргэдэг, тиигэжэ футболдо дуратайшуулые наадан бүхэндэ олоорнь татажа эхилһэн байгаа. Мүнөө болоходо, эдэнэрэймнай «даринь шиигтэшөө» юм гү, урагшаа татахаяа болиһониинь гайхалтай.

Омскын «Иртыш» команда һүүлшын наадануудта техникэ һайнтайгаар добтолго, хамгаалгаяа эмхидхэжэ, үнгэргэһэн уулзалга бүхэндөө амжалта түйлажа эхилһэн. Эдэнэр тээгэнэй дундуурхи һууридa ябаһан бааб даа. Тиигэбэшье һаа, наадан бүхэнөө илангаяа техническэ талаараа бэлэдхэл һайнтайгаар үнгэргэжэ эхилһэн эдэнэр амжалта түйлажа, түрүүлжэ ябагшадаа хүсэһөөр хүсөөд лэ, түрүү һуури эзэлбэ. Мүнөө эдэнэр дүн хамта 28 очкотой болобо. «Иртышэй» футболистнууд эдэ үдэрнүүдтэ Зүүн-Сибириин городуудаар ээлжээтэ наадаяа үнгэргэхөөр аян замдаа гаранхай. Һүүлшын хоёр нааданда—«Рассвет» (Красноярск) командые 2:1 тоотойгоор шүүһэн, Эрхүүгэй футболистнуудтай 0:0 тоотойгоор тэнсэһэн байна. Айлшалжа ябаһан эдэнэртэ иимэ амжалта яһала урагшатай гээшэ. Нүгөөдэ—хоёрдохи һуурида гараһан Шэтын СКА командын баһал эрхимүүдэй тоодо оролсожо эхилһэниинь һайшаалтай. Эдэнэр омскынхидтал баһал дундуурхи һуурида ябаһаниинь манай уншагшадта мэдээжэ юм бээзэ. Һүүлэй хэдэн уулзалга өөрынгөө талмай дээрэ үнгэргэһэн эдэнэр эрхим амжалтатай. Һая үнгэргэгдэһэн нааданда айлшаар ерэһэн Фрунзе городой «Алга» командые 2:0 гэһэн тоотойгоор шүүгээ. Тиигэжэ мүнөө эдэнэр 24 очкотой болонхой, ана-мана жолоо буляалдан, урагшаа тэгүүлжэ ябана.

Гурбадахи һуурида Ташкентскэ областиин «Политотдел» команда гараба. Нааданай эхинһээ хойшо жолоо барижа ябаһан аад, гэдэргээ түригдэжэ эхилбэ. Эдэнэр һүүлшын нааданай нэгэндэ Навои городой «Зеравшан» командада 1:2 тоотойгоор шүүгдэшоо. Мүнөө «Политотделэй» команда 23 очкотой. Тус тустаа аб адлихан 22—22 очкотой болоһон Карагандагай «Шахтёр», Хабаровскын СКА командануд удаадахи—дүрбэ, табадахи һууринуудые эзэлнэ. «Шахтерой» футболистнууд Эрхүүгэй, манай «Сэлэнгэ» командануудтай наадахадаа, уулзалгаяа 2:2, 1:1 гэһэн тоотойгоор түгэсхэжэ гараа һааб даа. Хабаровскын футболистнууд баһал иимэ байдалтай. Фергана городой «Нефтяник» мүнөөдөө 21 очкотой, зургаадахи һуури эзэлнэ. Кемеровын «Кузбасс» командада айлшалһан эдэнэр, уулзалгаяа 0:0 тоотойгоор түгэсхэжэ гараһан юм.

«Кузбасс», «Луч» (Владивосток) командануд долоо, наймадахи һуури эзэлээ. Эдэнэр тус тустаа 20—20 очкотой болонхой. Наадан бүхэнөө эрхим һайнаар үнгэргэдэг «Луч» командынхид һүүлшынгээ уулзалгада Чимкентын «Металлургые» 1:0 тоотойгоор шүүһэн байна.

Юһэдэхи һуури «Алга» команда эзэлнэ. Эдэнэр 19 очкотой болонхой. 18—18 очкотой болоһон Усть-Каменогорскын «Восток», Барнаулай «Темп» командануд удаадахи һуури эзэлхэ болобо. «Темп» бүлгэмэй футболистнууд 19-дэхи наадандаа айлшаар ерэһэн «Энергетик» (Душанбе) командада 1:2 тоотойгоор шүүгдэшоо.

Красноярскын «Рассвет», Чимкентын «Металлург», Ашхабадай «Строитель», Томскын «Томлес» командануд 17—17 очкотой болоҗо, удаадахи һууринуудта түригдэшэһэн байна. Эдэнэрһээ «Томлес» команда һайн байдалтай. Һүүлшын хоёр уулзалгада «Энергетик» командые 3:1 тоотойгоор шүүһэн, «Памиртай» 0:0 тоотойгоор тэнсэһэн байна. Тиихэдэ «Строитель» бүлгэмэй футболистнууд 18-дахи уулзалгаяа өөрынгөө талмай дээрэ үнгэргэхэдөө, айлшаар ерэһэн «Зеравшан» командые аяар 6:1 гэһэн тоотойгоор шүүжэрхёо.

Арбан зургаа, арбан наймадахи һууринуудые «Энергетик», манай «Сэлэнгэ», «Зеравшан» командануд эзэлнэ. Дурдагдагша командануд 16—16 очкотой.

Манай хүршэ—Эрхүүгэй футболистнууд 15 очкотой болоҗо, арбан юһэдэхи һуурида гараба. Эдэнэр «Иртыш» командатай наадахадаа, уулзалгаяа 0:0 тоотойгоор түгэсхэбэ.

Мүрысөөнэй таблицын һүүлшын хоёр һуури Новосибирскын СКА, Ленинабадай «Памир» командануд эзэлнэ. Эдэ хоёр команда тус тустаа 10—11 очкотой болоод ябана.

Улаан-Үдын «Сэлэнгэ» бүхы наадануудайнгаа тэн хахад—хоридохи уулзалгаяа июлиин 20-до үнгэргэхэнь. Мүрысөөнэй таблица толгойлжо ябаһан Омскын «Иртыш» команда манайда ерэхэ болонхой. Наадан үдэшын долоон часһаа эхилхэ.

Т. БАДМАИН.

ТЭМСЭЛ ҮРГЭЛЖЭЛҺӨӨР

Шатараар республикын чемпионой хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө мүрысөөнэй ээлжээтэ хоёрдохи, гурбадахи тур үнгэргэгдэжэ дүүрэбэ. Шатаршад Самарин Власов хоёрой тулалдаан һонирхолтойгоор үнгэрөө. Сагаагаар наадаһан Самарин наадайнгаа эхинһээ Власовта хэды добтолбошье, алдуу гаргаад, Власов энээниивэнь һамбаашалан, бүлюу байдалтай болоһон байна. Гэбэшье эдэнэрэй наадан дүүрэнгүй хойшолуулагдаа. Удаадахи наадалганда шатаршан Сампилов тон ехэ алдуу гаргажа, Назимовта урмагүйгөөр шүүгдээ. Мүн тиихэдэ бэрхэ шатаршан Телешев —Солдатовые шүүһэн байна. Хоёрдохи турта мүрысэһэн шатаршад Сумкин—Маншеев, Галзолевский—Митников, Мункоев—Дашинимаев гэгшэдэй наадан тэнсэлгээр дүүрээ.

Гурбадахи турай нааданда эхилэн наадаһан Сампилов урданайхиһаа муугаар наадажа, Самаринда илагдаба. Харин Солдатов эхин түрүүлэн хэды һайнаар наадабашье, алдуу гаргажа, Назимовта шүүгдэшөө.

Мүн эндэ наадаһан шатаршан Сумкин Мельниковэй алдууе һамбаашалан, нэгэ хүбүүень хорообошье, өөрөө һүүлдэнь шүүгдэшөө. Шатаршан Черноскутов һанаһанда хүрэмөөр наадаагүй дээрэһээ Мункоевто шүүгдээ.

В. МАМИЛОВ.

Португалиин колониалистнуудай эзэмдэһэн джунгли соо Анголын национально-сүлөөрэлгын сэргэшэд добтолжо байна.

АДН—ТАСС-ай телефото.

САГАЙ УЛАРИЛ

Улаан-Үдын авиаметстанциин мэдээсэһэнэй ёһоор, мүнөөдэр республика доторнай бага зэргэ үүлэтэйшэг байха, урда аймагуудта багашаг бороо орохо. Зүг бүриһөө һулаханаар һалхилха. Байгал шадарай аймагуудта 21—26, бусад нютагуудта 29—34, Улаан-Үдэдэ һүниндөө 17—19, үдэрынь 30—32 градус дулаан байха.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаһанда: КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленум тухай информационно мэдээсэл. КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленумэй тогтоол. Чехословакиин Коммунис партиин Центральна Комитедтэ. Үбһэ хуряалгын асуудалаар материалнууд.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Партийна ажабайдал» гэһэн гаршаг доро Б. Ивахненкын статья. Мухар-Шэбэрэй аймагай колхоз, совхозуудай эхэнэрнүүдэй слёт тухай Г. Щепинэй корреспонденци. Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ.

Гурбадахи хуудаһанда: РСФСР-эй Верховно Соведэй гурбадахи сессиин материалнууд. Хилын саанаһаа абтаһан мэдээсэлнүүд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: В. В. Маяковскиин түрэһөөр 75 жэлэй ойдо зорюулагдаһан материал.

Редакторай орлогшо
М. Н. НИМАЕВ.

Манай адрес, телефонууд:

г. УЛАН-УДЭ. ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора—54-54, приёмная—54-93, зам. редактора—68-08, зам. редактора—62-62, ответ. секретаря—50-52, зам. ответ. секретаря—66-76, отделы: партийной жизни—60-91, сельского хозяйства—64-36, 63-86, пропаганды и агитации—56-23, промышленности и строительства—61-35, советского строительства и быта—69-58, культуры и школ—60-21, писем и рабселькоров—67-81, информации—34-05, общественная приёмная—56-62, машинное бюро—57-63, фотолаборатория—33-61.

Гор. Улан-Удэ, типография Управления по печати при Совете Министров БурАССР.

Н-01695. Зак. № 620.